Anul XXVIII | Maiu 1938 | Nr. 5

REVISTA TEOLOGICĂ
ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIAŢA BISERICEASCĂ
Redactor: Prof. GRIGORIE T. MARCU

LITTERIS ET VIRTUTI

De Diacon GRIGORIE T. MARCU
Profesor la Academia teologică „Andreiană"

Şcoala românească de după răsboiu sufere de-o meteahnă fundamentală: formează oameni neisprăviţi — mi-e greu să zic neoameni — în loc să crească oameni integri, oameni adevăraţi. Atâtea glasuri competente au denunţat în public caracterul prea intelectualist al învăţământului actual şi abuzul ce se face de aşa numita cultură livrescă în şcolile noastre de toate gradele. S'a spus că tineretul este îndopat cu învăţătură până la saturaţie şi până la refuz, încât nu i se mai lasă răgazul necesar să-şi desvolte armonic şi celelalte facultăţi ale sale. Majoritatea celor porniţi împotriva aşazisului exces de cultură a minţii nu se răsvrăteau în numele prea dosăditei culturi a inimii, ci în numele sportului, pe care li se părea că tineretul nostru nu-l practică îndeajuns, din lipsă de vreme.

Fals! Adevărul e cu totul altul. Tineretul român face destul sport. Carte face mai puţină. Cultura lui e o cultură aproximativă. Ceice au asistat la un examen de bacalaureat şi-au putut face o idee clară despre nivelul intelectual surprinzător de scăzut al tinerilor cari se pregătesc să pătrundă în Universitate. Profesorii cari au funcţionat în comisiile de bacalaureat — mai ales ceice au apucat alte vremuri — sunt îngroziţi. Urmăriţi impresiile şi constatările pe cari le dau în vileag, atâţia dintre ei, după fiecare sesiune de primăvară şi de toamnă. Vă veţi convinge că cultura generală a celor mai mulţi liceeni e o legendă.

Aşadar de o cultură a minţii câtuşi de cât complectă, cu care s'ar desprinde tineretul nostru de pe băncile şcolii, nu se poate vorbi decât cu rezerve. Iar cât priveşte părerea unora că acest tineret e dobă de carte, asta cade cu brio. Despre aşa ceva nu se poate vorbi din capul locului, pentrucă nu există decât în închipuirea acelora cari vântură asemenea afirmaţii şubrede. Departe de mine gândul de a pune această insuficienţă în cârca dăscălimii. Nu! Aceasta îşi face datoria în limitele programelor de învăţământ existente. Eu ştiu că dascălii îşi învaţă discipolii de toate şi mai ştiu şi aceea că şcolarii reţin foarte puţin din ceeace li se predă. Sunt anumite cunoştinţe cari nu supravieţuiesc mult examenelor reglementare şi cari nu formează omul pe care trebue să ni-l dea şcoala dacă familia acestor vremuri de cumplite rătăciri dezertează aşa de des dela datoriile ei educative.

Vinovată de aceste stări regretabile este îndrumarea nefirească ce s'a dat învăţământului dela noi. Acesta a fost pus la unison cu vremea. Ori vremea noastră încă e bătută de un anumit vânt de nebunească superficialitate care nu porneşte din realităţile româneşti, ci de aiurea. Şcoala noastră e o şcoală laică. Deaceea păcătueşte atât de cumplit împotriva sufletului românesc pe care nu-l serveşte aşa cum cere structura lui. Invăţământul nostru e învăţământul altora. Moda ni l-a desfigurat cu totul. Pentrucă există o modă şi în materie de învăţământ şi există snobi cari caută să ne-o impună. Când aceştia isbutesc să se caţere la posturi de comandă şi să-şi aplice „programul", orice rezistenţă din partea celor ce cugetă altfel devine inutilă. Te cârpesc cu acuza că este antiprogresist, sau te fac degradaţionist, sau cel puţin obscurantist. Ideile noui e „musai" să-şi facă drum, pentrucă aşa vreau dumnealor.

Rezultatul acestor experienţe se vede. Un tineret desvlăguit de orice ideal iese pe porţile şcolilor răsuflând uşurat de parc'ar fi scăpat din temniţă. Conştiinţa datoriei, plăcerea lucrului împlinit, nobleţea sentimentelor şi râvna neostoită de-a răsbi tot mai sus prin propriile-ţi puteri, sunt flori tot mai rare în această pădure de lujeri pe care o numim cu atâta simpatie, la toate ocaziile festive, „viitorul neamului". Fiecare dă din coate ca să parvină la situaţii

cât mai opulente defraudând timpul, mințind pe alții și mințindu-se pe sine însuși. Să nu ne fie greu a o spune — pentrucă-i așa. Pentrucă altă dată era altfel. Și pentrucă atunci era mai bine decât acum.

Altădată — tot în școala românească și nu în alta — dascălul era în primul rând educator și învățământul, educație prin excelență. Cunoștințe? Se împărtășiau destule școlarilor. Numai cât acestea nu erau scop în sine, ci mijloc spre scop.

Intr'una din cărțile dsale mai noui, eminentul nostru academician și istoric dl prof. univ. Dr. I. Lupaș, vorbind despre nevoințele din cele trecute vremi ale dascălilor liceului „Andrei Șaguna" dela Brașov, scrie că aceștia „deși erau plătiți cu lefuri foarte modeste, au înțeles să facă din chemarea lor o apostolie închinată cu totul științei și virtuții: *litteris et virtuti.*[1] Pentrucă ei erau convinși că școala care nu pune accentul hotărâtor pe educația religioasă morală a tineretului nu va putea să dee nici decum rezultatele pe cari le așteaptă dela ea cei ce-i încredințează odraslele spre bună creștere și neamul care o susține. Școala veche era școală românească. Ea creștea *caractere* și forma *personalități.* Dacă o personalitate este un om creator de valori și dacă nu poți face din fiecare tânăr o personalitate, îți mai rămâne o soluție: să făurești din el un caracter. Orice om poate deveni, printr'o educație îngrijită, un caracter ferm; pentrucă nici unui suflet normal nu-i este refuzată favoarea de a-și putea însuși cele câteva calități cari definesc obicinuit pe omul de caracter și anume: tăria voinței, limpezimea judecății, delicatețea sentimentelor și flacăra entuziasmului.[2] Câți le au? Și câți nu le-ar putea avea?

Biserica noastră nu și-a ascuns niciodată nemulțumirea față de îndrumarea greșită care i s'a dat învățământului dela noi. Ea a stăruit în toată bună vremea să i se dee atențiunea cuvenită educației religioase morale în formarea oamenilor de mâine, pentrucă era deplin convinsă de un mare adevăr: oricât de pretențioasă ar fi învățătura ce i se

---

[1] I. Lupaș: Probleme școlare; București, 1936, p. 59.

[2] Cf. Diacon Dr. I. Lancrănjan: Personalitatea morală a sf. Ioan Hrisostom; București, 1937, p. 6 și 9.

împărtăşeşte tineretului şi oricât de exigenţi ar fi dascălii acestui tineret, e cu neputinţă să faci din fiecare şcolar un savant; un om de ispravă însă, poţi face din fiecare. Lipsa acestora se simte mult mai mult decât a celor dintâi.

Această Biserică însă a avut de înfruntat destule împotriviri până să ajungă să-şi vadă recunoscut, ca singurul just, punctul de vedere pe care-l reprezenta în această direcţie.

Prin directa purtare de grije a luminatului nostru Suveran, lucrurile au luat o întorsătură îmbucurătoare în ultimul timp. Principiul educaţiei morale a tineretului a fost ridicat la rangul de doctrină de stat. Uriaşa organizaţie a tineretului, intitulată atât de frumos *Straja Ţării*, pe care a întemeiat-o Majestatea Sa Regele Carol II, se ştie doar că nu urmăreşte numai oţelirea muşchilor, ci în primul rând întărirea inimilor, formarea caracterelor. In fruntea ei, voinţa regală a aşezat un fiu de preot, pe maiorul-adjutant Teofil Sidorovici, un educator de primul rang. Programul săptămânal al „Străjii Ţării" începe în fiecare Luni dimineaţa cu ceremonia ridicării pavilionului şi cu oficierea unui scurt serviciu divin, în cadrul căruia preotul respectiv tâlcueşte străjerilor un verset din Sfânta Scriptură. Cu privirea proptită pe drapelul ce fâlfăe falnic sub cerul Patriei şi cu inima încălzită de înţelepciunea cuvântului dumnezeiesc pe care ne place să credem că preotul i-l împărtăşeşte în toată incomparabila lui frumuseţe etică, tineretul României creşte învăţând să iubească pe Dumnezeu, să fie devotat Regelui şi să-şi slujească neamul. Iată chezăşia unui viitor mai bun şi mai sigur.

Tot din dorinţa de-a restabili cumpăna între minte şi inimă, care alcătuia blazonul de nobleţe al şcoalei româneşti de altă dată, ministerul instrucţiunii publice sau al şcoalelor, şi-a schimbat titulatura cu aceea de minister al *educaţiei naţionale*.

Şi, în sfârşit, un alt semn de bun augur în privinţa îndrumării fireşti pe care aceeaşi înaltă iniţiativă regală ţinteşte s'o dee şcolii româneşti, îl reprezintă rânduirea în fruntea ministerului educaţiei naţionale a unei personalităţi care poartă aşa zicând în sânge toate însuşirile unui edu-

cator eminent. E P. Sf. Episcop al Vadului, Feleacului şi Clujului, D. D. *Nicolae Colan.*

Actualul titular al ministerului educaţiei naţionale este de trei ori indicat să onoreze această înaltă demnitate de stat: ca Ierarh, ca fost profesor şi diriguitor de şcoală, şi ca mare iubitor al celor tineri.

Prima calitate e o garanţie că P. Sf. Sa va tâlcui menirea învăţământului în spirit curat autohton: *„Cine face educaţie, trebue să se gândească în mijlocul cui o face. Pentrucă poporul nostru este credincios, la baza educaţiei trebue să fie pusă credinţa. Ea întăreşte caracterul şi-i dă ţinte înalte... Am fost şi sunt preot şi profesor. La educaţia naţională voiu fi profesor şi cleric, iar la culte preot şi dascăl în acelaş timp. Dealtfel arhieria are amândouă aceste misiuni“*. Aşa se rostea P. Sf. Sa când a fost instalat la cârma ministerului educaţiei naţionale.

Câteva săptămâni după aceea, cu prilejul unei conferinţe convocate la Casa Şcoalelor din Bucureşti, P. Sf. Sa punea la inima inspectorilor învăţământului primar şi a revizorilor şcolari din întreaga ţară acest mare adevăr: *adevărata educaţie se întemeiază pe religie.*

In timpul din urmă, am deschis prea larg ferestrele în calea influenţelor dinafară, care atâta aşteptau ca să dea busna în casa noastră românească. E vremea să le închidem. Neamul românesc n'are decât o fereastră pe care năvăleşte în plămânul lui oxigenul dătător de viaţă. Aceasta se deschide spre cer.

Ca fost profesor şi rector al Academiei teologice „Andreiane“ din Sibiu, P. Sf. Sa cunoaşte îndeaproape tehnica învăţământului şi problemele pe cari le implică educarea corectă a fragedelor vlăstare ale neamului. In strălucita activitate publicistică pe care a desfăşurat-o pe-o scară întinsă şi cu netăgăduită competenţă înainte de-a intra în Episcopat, P. Sf. Sa s'a rostit nu odată în probleme de învăţământ. Convingerea că şcoala trebue să fie o pepinieră de elemente călite la flacăra credinţei în Dumnezeu şi a iubirii de neam, formează axa tuturor articolelor de îndrumare pe care le-a publicat P. Sf. Sa. La fel cugetă şi astăzi: *„Avem un Domn în cer: Hristos; un Domn pe*

pământ: Regele; un lăcaş al marei familii: Patria. Iată treimea, care trebue să stea în centrul preocupărilor noastre de educaţie românească". Drept aceea *„voiu fi şi al preoţilor şi al profesorilor, iar toţi să fim ai lui Hristos şi ai Regelui"*.

Dar P. Sf. Sa mai este şi un fin cunoscător al sufletului celor tineri. Însuşirea aceasta nouă ne place s'o subliniem în chip deosebit. Pentrucă numai cineva care a trăit în permanent contact cu firea capricioasă a celor cu foarte puţine primăveri în spinare, învăţând să sprijine avânturile lor, să le reteze îndoielile, să le direagă scăderile şi să-i îndrume cu toată îndelungă răbdarea va putea să făurească legi şi să dee directive deplin ducătoare la scop. Ceice nu cunosc mai îndeaproape această lature fermecătoare a personalităţii ministrului educaţiei, poftească să răsfoiască colecţiile excelentei reviste „Viaţa Ilustrată", în care inima P. Sf. Sale se sfarmă ades ca să deştepte în sufletul tineretului gustul unei vieţi eroic trăită, lui Dumnezeu bine plăcută şi neamului de folos.

Iată dece vestea chemării P. Sf. Sale în fruntea ministerului educaţiei naţionale a trecut fâlfăind ca o prevestire de mai bine prin inimile noastre. Iată dece n'avem cuvinte să lăudăm îndeajuns gândul regal care a făcut o alegere atât de norocoasă în persoana P. Sf. Sale. Iată dece şcoala românească de toate gradele are dreptul să se bucure de noul ei îndrumător tot atâta cât şi Biserica noastră. Pentrucă sub înţeleapta călăuzire a P. Sf. Sale, această şcoală nu va întârzia să rodească cât mai multe exemplare de elită pe seama scumpei noastre Patrii, cât mai multe caractere de oţel şi cât mai numeroase personalităţi religioase-morale pe cari Ţara şi Regele ei să se poată bizui oricând. Şi când zicem aşa, noi îi dorim şcoalei româneşti cea mai superioară roadă pe care ne-o poate dărui. Pentrucă după opinia unui distins pedagog român — despre care nu se poate spune că ar aparţine cercurilor bisericeşti — personalităţile cele mai desăvârşite sunt cele religioase-morale. Ele „sunt puternice, cu idealuri înalte, capabile să-şi risce chiar viaţa pentru realizarea idealurilor lor, dar fără să tulbure ordinea socială. Astfel de perso-

nalităţi nu renunţă la ideal, ci se sacrifică, pentru ca prin sacrificiul lor să salveze şi ordinea socială şi idealul, care va rămâne în urma lor, ca un far luminos pe orizontul îndepărtat al vieţii sociale. Aci e triumful altruist al personalităţii. Exemple găsim destule. Cele tipice de astfel de personalităţi sunt: Isus, Apostolii şi primii creştini din imperiul roman".[1]

Ajutorul Domnului fie-i aproape P. Sf. Sale şi încrederea Chesarului neîmpuţinată, ca să ne poată da acest om al viitorului iar cele ale şcoalei „toate să le adune iarăşi în Hristos" (cf. Efeseni 1, 10).

Vor trece ani. Şi ceice vor veni după noi vor desluşi din slova vreunui cronicar isteţ că sub domnia înţeleptului şi de Hristos iubitorului nostru Rege Carol II şcoala românească a făcut din chemarea ei o apostolie închinată cu totul ştiinţii şi virtuţii. Şi ne vor binecuvânta.

Dă Doamne să fie aşa!

[1] G. G. Antonescu: Rolul şcoalei în societatea românească; Rev. Gen. 1926, p. 308. Citat la I. Lancrănjan p. 11—12.

APOLOGETUL TAŢIAN ASIRIANUL ŞI ELENISMUL

De Pr. Prof. V. GH. SIBIESCU

BIBLIOGRAFIE

1. IZVOARE:

Tatianus, Oratio ad graecos, în *I. C. Th. Otto,* Corpus Apologetarum, vol. VI, Ienae, 1851.

Tatianus, Λόγος πρὸς Ἕλληνας, în *Migne, P. G.* t. VI, col. 803—888.

E. Schwartz, Tatiani ad graecos, Leipzig, 1888.

A. Puech, Recherches sur le discours aux Grecs de Tatien (cu o traducere franceză), Paris, 1903.

A. Harnack, Tatians Rede an die Griechen, übersetzt und eingeleitet, Giessen, 1884.

R. C. Kukula (Dr.) Tatians Rede an die Bekener des Griechentums, München, 1913.

Irineu (episcopul Lionului) Contra Haereses. I, 28; *Migne, P. G.* t. VII, col. 690.

Eusebiu (de Cezarea), Istoria bisericească l. IV, c. 29, în *Migne, P, G.* t. XX, col. 400 şi V, 13, *Migne* P. G. t. XX, col. 460.

Epifanie, Πανάριος, I, 3, Erezia 46, în *Migne,* P. G. t. XLI, col. 837—840.

Iosif Flaviu, Contra lui Apion, în traducere franceză de *Léon Blum,* Paris, 1902.

2. LUCRĂRI:

A. Harnack, Die Apologeten, Leipzig, 1882.

J. Zahn: Die Apologetischen Grundgedanken in der Literatur der ersten drei Jahrhunderte dargestellt, Würzburg, 1890.

J. Rivière, S. Justin et les apologistes du II-e siècle, Paris, 1907.

A. Puech, Les apologistes grecs du II-e siècle, Paris, 1912.

R. C. Kukula, Tatians sogenannte Apologie, Leipzig, 1900.

Dembovski: Die Quellen der christlichen Apologetik des II. Jahrhunderts, I. Teil, Leipzig, 1893.

Aubé, S. Justin, Paris, 1875.

J. Geffken — Zwei griechische Apologeten, Leipzig, 1907.
E. de Faye, La Christologie des pères apologistes grecs et la philosophie de Plutarque, Paris, 1906.
Heiler, De Tatiani apologetae dicendi genere, Marburg, 1909.
G. Bareille art. Les pères apologestes, în Dictionnaire de Théologie catholique, t. I, II-ème partie, Paris, 1923
Otto Stählin: Die altchristliche-griechische Literatur, München, 1924.
O. Bardenhewer, Geschichte der altchristlichen Literatur, I. Band, II. Auflage, Freiburg im Br., 1913.
F. Loofs; Dogmengeschichte, IV. Aufl. Halle, 1906.
J. Tixeront, Précis de Patrologie, II, éd. Paris, 1927.
F. Cayré, Précis de Patrologie, vol. I. Paris, 1930.

ÎNTRODUCERE

Unii apologeţi ai secolului al doilea, printre cari se găseşte şi Taţian Asirianul, şi-au luat greaua sarcină de a opune filosofiei păgâne sublimitatea şi divinitatea „filosofiei creştine“.[1]

Astfel ei se prezintă, de preferinţă, ca filosofi religioşi. De altfel şi filosofia păgână avea acum un pronunţat caracter moral-religios. Neoplatonismul în forma sa populară, filosofia lui Plutarh şi stoicismul nu erau, în realitate, decât sisteme filosofico-religioase.[2]

In acest mediu apologeţii trebuiau să croiască drumul Creştinismului *ca filosofie*. Unii dintre ei, spirite mai calme şi cu mai multă abilitate, nu încercară să alunge complect filosofia păgână şi toată civilizaţia greacă, ci, din contră, le-au considerat ca o slabă manifestare a lui Λόγος σπερματικός — Cuvântul seminal — care activează în lume.[3]

Astfel St. Iustin Martirul nu vrea să alunge filosofia greacă care, după el, conţinea o parte de adevăr, dar vrea să determine pe păgâni ca să caute „Adevărul perfect“ pe care-l posedă creştinii în Λόγος μορφωθείς — Cuvântul întrupat.[4] El declară că omul neregenerat încă prin graţie

[1] Aşa consideră apologeţii aceştia creştinismul.
[2] A se vedea şi la *J. Rivière*, S. Justin et les apologistes du II-e siecle, Paris 1907, p. XXI şi XXIII.
[3] cf. *J. Rivière*. op. cit. p. 88—89.
[4] ibidem.

posedă în fundul sufletului său un instrument de cunoaştere şi un mijloc de mântuire.[1]

In ce priveşte religiunea păgână, adică politeismul, toţi apologeţii erau de acord că acesta trebueşte combătut în numele istoriei pentru a-i descoperi originile suspecte, în numele raţiunii spre a-l condamna ca o aberaţiune a spiritului şi în numele moralei spre a-l vesteji ca o depravare a inimii.[2]

Dacă unii apologeţi au căutat totdeauna un punct comun de înţelegere cu tot ce a produs spiritul grec şi au încercat să intelectualizeze creştinismul (cf. J. Rivière, p. XIX), apoi Taţian Asirianul, printr'o vehementă şi aspră critică nu cruţa nimic din ceeace se poate numi elenism. — Filosofia, religiunea, morala, cultul, arta, medicina greacă nu valorează nimic. Totul este de origină barbară.[3]

1. VIAŢA LUI TAŢIAN ASIRIANUL

Pentru a înţelege mai bine atitudinea lui Taţian faţă de elenism, trebue să cunoaştem viaţa sa, fapt care ne va ajuta să pătrundem mai bine ideile sale. Taţian ne dă el însuşi primele informaţii asupra vieţii sale, la sfârşitul apologiei sale, Λόγος πρὸς Ἕλληνας.

Astfel el ne spune că a scris ca filosofii barbari;[4] că este născut în pământul Asirienilor, că a fost la început păgân şi apoi a devenit creştin. La această succintă autobiografie mai putem adăoga date ce ne sunt furnizate de alţii, căci Taţian este cunoscut literaturii vechi creştine. Astfel Clement de Alexandria îl cunoaşte şi-l consideră sirian şi nu-şi poate ascunde preferinţa sa pentru Taţian, când îl citează ca autoritate, în ce priveşte dovedirea faptului că filosofia ebraică este cu mult anterioară filosofiei păgâne.[5]

---

[1] *Aubé* — S. Justin — Paris 1875, p. 217.

[2] cf. *G. Bareille* — Les Pères apologistes, in Dictionnaire de Théologie catholique t. I, II-ème partie, Paris 1923 col. 1589.

[3] In Λόγος πρός Ἕλληνας cap. I—III şi la *Otto Stählin* p. 1289. — A se vedea şi *J. Rivière*, o. c. p. 94.

[4] Κατὰ βαρβάρους φιλασοφῶν λόγος, cap. XLII. — Aci Taţian ironizează părerea grecilor că celce nu este elen este barbar. De altfel *barbar* înseamnă pentru Taţian creştin, iar *elin* păgân, cf. *Kukula* o. c. p. 21, nota 1.

[5] Stromata, III, 12, 81 *P. G.* t. VIII col. 120.

Origen are deasemenea păreri bune despre Taţian şi-l numeşte πολυμαθέστατος, prea învăţatul.[1]

In afară de aceste aprecieri favorabile, Taţian a avut parte şi de aprecierile nefavorabile ale unor scriitori ca Irineu şi Epifaniu, cari l-au socotit printre eretici. După Irineu, a cărui opinie ne este raportată şi de istoricul Eusebiu,[2] Taţian ar fi făcut parte din secta lui Saturnin şi Marcion, dupăce a fost elevul lui Iustin Martirul, rupând astfel cu biserica creştină.[3] Epifaniu[4] îl vede la început, de acord cu Iustin Martirul, apoi ne spune că a părăsit Roma, după moartea acestuia şi a căzut în erezia lui Valentin. — Apoi a căzut în erezia encratiţilor.[5]

Orice ar fi, Taţian este de origină asiriană[6] şi face parte din acel grup de laici cari, nemulţumiţi de ceeace le oferea filosofia şi învăţământul păgân, se orientau către o altă şcoală, care corespundea mai bine aspiraţiilor intime ale sufletelor lor. Aceasta era şcoala creştină.

Deaceea formaţiunea spirituală a lui Taţian cuprinde două perioade: *a) cea păgână*, probabil în pământul său natal şi *b) cea creştină*, la şcoala maestrului Iustin, pe care-l numeşte ὁ θαυμασιώτατος Ἰουστῖνος — prea minunatul Iustin.[7] Taţian descrie în termeni destul de precişi convertirea sa. El spune că studiase întreaga religiune şi filosofie

---

[1] Ibidem I, 21, *P. G.* VIII col. 819—20: εἴρηται μὲν οὖν περὶ τούτων ἀκριβῶς τατιανῷ ἐκ τῷ πρὸς Ἕλληνας.

Contra lui *Cels* I, 16, *P. G.* t. XI, col. 688 B,

[2] Istoria bisericească, l. IV, cap. 29 *P. G.*, XX, col. 400.

[3] ἀπόστας τῆς ἐκκλησίας, *Irineu*, contra Haereses, I, 28 *P. G.*, t. VII. col. 690 B.

[4] Πανάριος, I, 3, Haer. 46 *P. G.* t. XLI, col. 837—840.

[5] Nu trebue să uităm tendinţele ereziologilor de a vedea peste tot erezie.

[6] Asupra originei *Epifaniu*, op. cit, col. 840 A. zice că Taţian este sirian. La fel şi *Clement de Alexandria*, Stromata III, XII, 81. Dar termenul de *Asiria* este aproape echivalent cu cel de Siria, în timpul acela. cf. *A. Puech*, Histoire de la littérature grecque chrétienne, t. II, Paris 1928 p. 171.

După un lung studiu asupra acestei chestiuni, *Harnack*, Die Apologeten, Leipzig, 1882, pag. 200, ajunge la această părere: că până în momentul când se vor descoperi noui izvoare, se poate susţine că Taţian era un asirian, născut grec, care tocmai din această pricină este considerat de unii sirian.

[7] Λόγος, cap. XVIII.

greacă pentru a găsi adevărul. Dar nu l-a găsit până într'o bună zi, când îi căzură în mână scrieri „barbare“ (creştine). Adoptă ideile din ele din cauza simplicităţii şi vechimei lor şi pentru superioritatea morală şi ideea de un singur Dumnezeu[1] şi devine, astfel, creştin. Aşadar, convertirea lui Taţian este pur intelectuală.

Venit la Roma, va fi la început elevul lui Iustin, la şcoala filosofică a acestuia.[2] Spirit independent, se va despărţi de acesta, păstrându-i însă întotdeauna cea mai mare admiraţie şi fondă şi el o şcoală la Roma, unde avu ca discipol pe un oarecare Rhodon, venit din Asia mică.[3] Fiind orgolios şi dornic de a avea libertatea spiritului, nu putu să rămână în limitele învăţământului creştin, decât atâta vreme cât trăi Iustin.[4] După moartea acestuia avea să cadă în erezie, mai ales că doctrina creştină nu căpătase o formă definitivă, lucru ce se va întâmpla la sinoadele ecumenice.

Se separă de Biserică; este atras spre ideile lui Valentin, Marcion şi Saturnin,[5] iar pentru a împinge la maximum asceza creştină, ajunse la un rigorism excesiv, dând naştere sectei encratiţilor.[6]

Taţian va părăsi Roma şi se va retrage în Orient, unde va forma o şcoală — διδασαλεγῖον — şi va predica învăţăturile sale eretice.[7]

Taţian a avut o bogată activitate literară.[8] Lăsând la o parte celelalte scrieri, ne interesăm în scopul studiului nostru numai de opera sa apologetică, Λόγος πρὸς Ἕλληνας. De altfel aceasta nu este o apologie în sensul strict al cuvântului, ci un fel de apărare a religiunii creştine, adresată

---

1 ibidem cap. XXIX.

2 cf. *A. Puech* — Hist. de la litt. t. II, p. 172.

3 *Eusebiu* — Ist. bis. V 13 — *Migne, P. G.* XX, 1, col. 460, A. B.

4 cf. *Puech* — Hist. de la litt. t. II. p. 173.

5 cf. *Irineu* Adv. Haer, *P. G.* VII, col. 690.

6 *Eusebiu*, Ist. bis. IV, 28 *Migne, P. G.* t. XX, col. 400 şi *Epifanie*, op. cit. col. 840,

7 Cf. *A. Puech* ibidem, p. 174.

8 cf. *A. Puech*, Hist. de la litt. p. 171: περὶ ζῴων, despre animale; cartea Problemelor, Diatessaron, etc,

publicului păgân cultivat.[1] Am putea-o numi mai degrabă ο σύνταγμα — constituţie — decât un Λόγος, pentrucă însuşi Taţian zice: ταῦθ' ὑμῖν ἄνδρες Ἕλληνες, ὁ κατὰ βαρβάρους φιλοσοφῶν Τατιανὸς συνέταξα.[2] Dar tradiţia patristică a păstrat-o sub numele de Λόγος.

In acest Λόγος Taţian vrea să discute cu adversarii săi păgâni şi să le distrugă tot orgoliul lor de oameni civilizaţi. El vrea să le demonstreze, fie prin persiflări, fie prin argumente serioase, superioritatea filosofiei „barbarilor" (creştinilor).[3] In acelaş timp inaugurează o critică pasionată a obiceiurilor şi învăţăturilor Grecilor.[4]

Λόγος πρὸς Ἕλληνας nu este însă o operă sistematică. Totuşi se poate urmări gândirea lui Taţian, măcar în punctele esenţiale. *Bardenhewer*[5] ne dă o diviziune a conţinutului, pe care o găsim acceptabilă şi fidelă textului.

După această diviziune, *în introducere,* cap. 1—4, Taţian vrea să se alunge prejudecăţile Grecilor în ce priveşte creştinismul. El este vehement şi ofensiv.

Urmează I *parte* dela cap. 4 până la cap. 31, unde apologetul nostru este mai calm. El începe să discute pe bază de documentare.

Grecii sunt datori „barbarilor", iar invenţiunile lor sunt simple imitaţii după aceştia. Retorica, poezia, filosofia, toate sunt trecute în revistă. Filosofii sunt consideraţi palavragii şi tovarăşi răi. Religiunea creştină depăşeşte religiunea greacă prin esenţa şi prin adevărul absolut al ei.

Grecii îşi fondează ştiinţa lor pe ipoteze şi greşeli.

Partea II cap. 31—41. Aci predomină discuţiunea din punct de vedere istoric. După ce a alungat ştiinţa şi filosofia greacă, ca fiind false, Taţian vrea să dovedească superioritatea creştinismului şi ca timp, fiind, prin Vechiul Testament, mai vechiu decât elenismul. Concluzia autorului este un sfat de a îmbrăţişa învăţătura lui Hristos.

---

[1] cf. *A. Puech,* Les apologistes chrétiens, Paris, 1912, p. 3.

[2] Λόγος cap. 10.

[3] A se vedea şi *Otto Stählin* o. c. p. 1289.

[4] Cf. *J. Rivière,* S. Iustin, p. XI.

[5] Geschichte der altkirchlichen Literatur, I Band, II Auflage, Freiburg im Breisgau, 1913, pag. 265—268.

2. METODA LUI TAŢIAN

Temperament expansiv şi nervos, Taţian devine furios contra adversarilor săi. După el, grecii n'au nici un drept de a fi ostili „barbarilor" (creştinilor), cu atât mai mult cu cât tot ceeace au ei bun este dela aceşti „barbari".

Părăsind, câteodată, această atitudine, Taţian devine calm şi condus de logica ideilor şi a faptelor formulează serioase argumente contra elenismului. Câteodată nu se poate abţine de a nu face apel către greci, în mod viclean şi deghizat.

Găsim în Taţian pe vechiul sofist, care vrea să lovească adversarul, dacă poate, prin formă. Aceasta-l pune întotdeauna în poziţiune de atac, încât el nu poate să se apere decât atacând adversarul şi, lovindu-l, chiar foarte crud, cu ajutorul frazelor pompoase şi de efect.[1]

Din acest punct de vedere Taţian se deosebeşte de Iustin, care are mult calm şi linişte în formă şi în gândire, multă simplicitate şi nu foloseşte artificiul.[2]

Un mare defect al Λόγος-ului lui Taţian este aceasta că, părăsind critica pe terenul ideilor înalte el loveşte, cu o privire prea subiectivă, persoanele care le reprezintă, mergând până la insultă.

Astfel dă impresia că nu dorul de a stabili adevărul l-a împins la critică, ci temperamentul şi ambiţia sa. Dealtfel aceasta era acum şi metoda păgânilor, cari voind să critice pe creştini îşi băteau joc de situaţia lor umilă, ca şi de obiceiurile lor.

In ce priveşte documentarea, Taţian vrea să atace pe greci cu propriile lor arme,[3] adică să întrebuinţeze argumente, cari le sunt proprii şi familiare.[4] Nu întrebuinţează argumente dela creştini,[5] căci grecii nu vor să creadă ade-

---

[1] Cf. *A. Puech,* Recherches sur le Discours aux Grecs de Tatien (avec une introduction française) Paris, 1903, p. 48.

[2] Ibidem.

[3] ...ὑμετέρων ὅπλων... Λόγος, cap. XXXI B.

[4] ...Μάρτυρας δέ οὐ οἴκοι παραλήψομαι.

[5] ... βοηθοῖς δὲ μᾶλλον Ἕλλησι χρήσομαι ibidem. A se vedea şi *A. Puech,* Recherches, pag. 79.

vărurile acestora. In mândria lor de Ἕλληνες, nu s'ar fi putut îndoi de însăş argumentele lor.

Deaceea Taţian se foloseşte aşa de puţin de scrierile sfinte ale creştinilor în polemica sa cu păgânii. In felul acesta se depărtează de metoda lui Iustin Martirul, la care mărturiile scripturistice ocupă un loc important şi joacă un mare rol. Apologetul nostru vrea să lupte cu filosofii pe terenul propriei lor filosofii şi întrebuinţează limbajul lor. Cere şi el libertate de gândire, cum o au şi filosofii, precum şi permisiunea de a fi ataşat unei doctrine şi unui sistem, cum sunt şi aceştia. Şi desigur că Taţian declară că este ataşat de doctrina şi filosofia creştină.[1]

El vede că păgânii nu pot înţelege creştinismul şi de aceea ei trebuesc să accepte a fi instruiţi de către creştini, căci aceştia posedă adevărul.[2]

Grecii păgâni, convinşi de falsitatea învăţăturii lor, sunt îndemnaţi să se încreadă în Taţian, care declară că este gata să examineze cu ei doctrina creştină.[3] Este sigur de succes, pentrucă socoteşte că în cuprinsul apologiei sale a distrus învăţăturile adversarilor. Astfel că acum poate discuta asupra învăţăturii creştine, fără teamă. Această învăţătură este logică şi descoperită de Iisus, Cuvântul lui Dumnezeu.

3. APRECIERILE LUI TAŢIAN ASUPRA PROFESORILOR GRECI ŞI ASUPRA FILOSOFIEI LOR

a) Filosofii. Taţian critică aspru pe filosofi, cari au fost oamenii cei mai bine văzuţi printre greci, *„dibaci în cuvinte"* şi *„absurzi în gândire"*.[4]

El îşi bate joc de persoana şi de activitatea lor. Numai Eraclit şi Socrate sunt consideraţi „drepţi printre cei puţini la număr de felul acesta".[5]

---

1 Cf. Λόγος, cap. XXVII şi XIX.

2 ...Ὑμεῖς δέ τούτων οὐκ ἔχοντες τὴν κατάληψιν... παρ'ἡμῶν εἰδότων ἐκπαιδεύσθε... Λόγος, cap. X.

3 Λόγος, cap. X.

4 ... ῥήμασι μὲν στωμύλοι... γνώμην δὲ ἔχοντες ἀλλόκοτον. Λόγος, cap. XIV.

5 Λόγος cap. III.

Filosofii antichităţii elene n'au, după Tatian, înţelegerea lucrurilor superioare şi nu cunosc adevărata filosofie. Ei sunt plini de defecte. Chiar defectele fizice constituesc pentru Taţian un serios motiv de critică şi de polemică.

Iată câteva exemple: *Diogene* a fost celebru pentru faptul că mânca caracatiţă crudă.[1] *Aristip de Cirene* ducea o viaţă destrăbălată sub masca seriozităţii. *Plato*, celebrul filosof grec, a fost vândut de către Dionisie din cauza lăcomiei. *Aristotel* a educat în aşa fel pe Alexandru cel Mare, încât acesta ordonă să fie închis prietenul său, care nu voia să-l adore ca un zeu. *Eraclit*, filosof şi medic, în acelaş timp, autodidact orgolios, a murit din cauza bălegarului uscat.[2] Mai departe, Taţian batjocoreşte „vorbăria" lui *Ferekide* şi *Pitagora* şi repudiază „limbuţia" insolentă a prietenilor lui *Crates*.[3] Apoi, *Crescens*, duşmanul lui Iustin Martirul, depăşea pe toţi ceilalţi prin pederastie şi în acelaş timp era şi avar. *Anaxarc* a murit înebunit de mândrie.

Toţi filosofii iubesc numai superficialul şi artificialul şi nu fac ceeace este necesar pentru alţii, adică din cele trebuincioase vieţii, deşi ei au nevoe de alţii, pentru a trăi. Aşa, spre exemplu, ei au nevoe de tăbăcari, de ţesători, de lemnari, de bucătari. Mai ales de aceştia, pentru lăcomia lor![4]

Filosofii nu fac altceva decât să poarte toată ziua mantia, lăsând un umăr gol şi părul lung.[5]

Filosofii se aseamănă cu animalele, când ei lasă să le crească barba şi unghiile şi când nu vor să recunoască pe Dumnezeu.[6]

Adunările filosofilor nu sunt πανηγύρεις — adunări — ale înţelepţilor, ci ale neînţelepţilor.[7] Ei fac sgomot în public şi

[1] Λόγος, cap. II.

[2] După λόγος cap. III.

[3] Ibidem.

[4] Λόγος, cap. XXV.

[5] Asupra părului filosofilor Taţian dă această notă hazlie, zicând că ei n'au nici o întrebuinţare, şi primesc un salar dela stăpânire, numai pentru a nu lăsa barba să crească degeaba!.. Λόγος, cap. XIX.

[6] Λόγος, cap. XXV.

[7] οὐ φιλοσόφων πανηγυρείς — Λόγος, cap. XXV.

voesc să impună ideile lor şi altora şi nu urmăresc decât propriul lor interes.

Aceasta era o gravă critică, ce se făcea filosofilor, cari se considerau înțelepciunea întrupată. Poate în felul acesta Tațian putea să aibă succes, având în vedere situațiunea şi rolul filosofilor din timpul său. Fiindcă filosofia, prin caracterul său religios şi moral, devenise mai populară decât altădată, filosofii erau cunoscuți şi căpătaseră încrederea masselor.

Critica lui Tațian urmărea, astfel, să-i compromită şi să ațâțe ura poporului contra lor. In felul acesta putea să se atragă atențiunea şi iubirea poporului față de alți filosofi, cari n'aveau defectele acelora, ci cari excelau prin virtuți. Aceştia erau profeții şi sfinții creştini. Ei aveau dreptul la o viață privilegiată în această lume şi nu filosofii păgâni, cari se năşteau şi trăiau ca şi ceilalți oameni şi mureau tot ca şi aceştia.[1]

Limbajul lor este socotit ridicol: ei bolborosesc şi-şi maimuțăresc limba, când, din contră, ar trebui să vorbească mai natural — φυσικώτερον. Pentru a arăta perplexitatea şi lipsa lor de preciziune Tațian ne spune că filosofii vorbesc între ei ca orbul cu surdul.[2]

Ei vorbesc mult, dar în viața lor particulară sunt departe de ceeace predică.[3] Sentimentele lor variază între orgoliul provocat de glorie şi tristețea provocată de nefericire. Tațian consideră lucrul acesta contrariu unei rațiuni clare şi sănătoase, care trebue să conducă pe cei cari pretind că sunt depozitarii înțelepciunii.[4] Astfel filosofii se laudă că ştiu cine este Dumnezeu, dar nu ştiu ce sunt ei însăş.[5]

In efortul lor de a cunoaşte prin ei însăş ceeace nu se poate cunoaşte decât prin revelațiune specială, filosofii rămân neştiutori, privind cerul şi cad în abis. Iată dar re-

[1] Λόγος, cap. XV.

[2] Κατάτερ τυφλός κωφῶ... Λόγος, cap. XXV.

[3] Λόγος, cap. XXV.

[4] Λόγος, cap. XXV.

[5] ...Ζητοῦντες τίς ὁ θέος, τὰ ἐν ὑμῖν ἀγνοεῖτε, Λόγος, cap. XXVI.

zultatul cercetărilor lor, cari pretind a fi deasupra celorlalţi oameni şi totuşi cad în abisul ignoranţei şi al imoralităţii.

b) Filosofia. Dacă filosofii sunt discreditaţi prin atitudinea lor, nu mai puţin şi doctrinele lor Taţian le consideră ca o ţesătură de minciuni şi fabule.[1]

Pentru contimporanii săi filosofia era τέχνη τοῦ πορίζειν.[2] Filosofii degradaseră filosofia, adică adevărata înţelepciune, care este *una* şi care aparţine creştinilor.

Filosofiei greceşti îi lipseşte unitatea, căci nu se poate spune că există o filosofie, fiecare o are pe a sa, care de cele mai multe ori este în contradicţie cu cea a altora.[3] Şi filosofii şi şcolile filosofice propovăduesc filosofii opuse. Ceeace zice Plato, contrazice Aristotel şi ceeace place epicureilor nu place stoicienilor. Aceasta provine din faptul că filosofia n'are un criteriu comun de judecată a lucrurilor. Este condusă adesea de inspiraţiunea momentului, şi-i lipseşte cunoştinţa lui Dumnezeu, care poate să armonizeze tot ceeace este contrar; îi lipseşte deci *Adevărul.*

Filosofia lui Plato şi a lui Aristotel, cea a stoicilor şi a epicureilor şi a altor filosofi n'are nici unitate, nici asemănare şi nici continuitate, fapt care dovedeşte că ele n'au sesizat încă *adevărul,* care vine numai pe calea revelaţiunii şi nu pe cea a raţiunii. Aci Taţian insistă asupra revelaţiunii, care lipseşte filosofilor.

El compară expunerile cărţilor filosofice cu Labirintul, iar pe cetitorii lor cu butoiul Danaidelor. Aceasta înseamnă că celce vrea să se iniţieze în filosofie nu va ajunge niciodată la un rezultat, pentrucă nu există în aceasta o lumină clară, care să conducă inteligenţele la adevăr şi sufletele la mântuire. Aşa dar nu există, după Taţian, nimic bun şi adevărat în filosofia grecilor şi trebue ca să ne întoarcem privirile către adevărata filosofie, cea a „barbarilor", adică creştinismul.

(Va urma)

---

[1] ...ὡς μυθολογίαν τὴν ἀλήθειαν παραπρεσβεύωσι, Λόγος, cap. XXVI.

[2] ...arta de a câştiga — Λόγος, ibidem.

[3] ...ἐναντία μὲν ἑαυτοῖς δογματίζουσιν — Λόγος, cap. III.

ELEMENTE DE FILOSOFIE CREŞTINĂ[1]

De Preot Dr. NICOLAE TERCHILĂ
Profesor la Academia teologică „Andreiană"

INTRODUCERE

Necesitatea filosofiei religiunii atât din punct de vedere ştiinţific cât şi pedagogic ni se impune în veacul nostru în mod mai imperativ, în mod mai categoric ca oricând.

Frământările spirituale din zilele noastre şi îndreptarea privirilor omenirii desperate din marea vieţii zbuciumate spre limanul sigur ce i-l poate oferi numai religia, ne impun o sfântă datorie să ne coborîm în adâncul fiinţei religiei, să studiem acele principii pe care se bazează îndreptăţirea şi necesitatea religiei în general, precum şi necesitatea şi adeveritatea religiei creştineşti în special.

O cultură filosofică religioasă pentru intelectualul român este o necesitate inexorabilă a vremii; nenumărate fiind primejdiile cari ameninţă azi convingerea lui religioasă, este nevoie absolută să-l introducem în valorosul şi bogatul conţinut al religiunii. Este nevoie să prezentăm în faţa ochilor sufleteşti ai intelectualului român mărimea şi frumuseţea ei, să evidenţiem momentele mai însemnate ale foloaselor religiunii din care să se înţeleagă acele temeiuri adânci şi neclintite pe cari se bazează concepţia de viaţă religioasă şi să-şi poată da seama lui şi altora despre acele adevăruri fundamentale cari resping cu îndârjire toate atacurile necredinţei. Numai astfel vom putea forma caractere cari să aibă îndrăsneală împotriva oricăror duşmani, să păşască la luptă pentru convingerea dreaptă religioasă, să apere cinstea şi dreptul bisericii dreptmăritoare, cetatea nebiruită a românismului.

Religia este tot atât de veche ca şi neamul omenesc. Nu se află nici un termen în care omenirea ar fi inventat

[1] Vezi: „Persönlichkeit" de Em. Pfennigsdorf, Schwerin (Mecklenburg), ed. IX—X, 1921; „Religionsphilosophie" de H. Scholz, Berlin, 1921; „Wie lehren wir Religion" de R. Kabisch, ed. VI, Göttingen, 1923.

religia. Cu ea păşeşte omenirea din ceaţa timpurilor preistorice în cele istorice. Religia nu este numai un factor secundar în viaţa omenirii, ci exercitează o influinţă incomensurabilă asupra vieţii acesteia în decursul veacurilor. Nimic nu are o influinţă mai determinantă şi mai durabilă asupra mişcărilor din viaţa popoarelor ca religia.

Ea este o putere internă, activă, cu al cărei efect profund nu se poate asemăna nici o forţă şi nici un factor extern.

Tot atât de importantă este religia şi pentru viaţa individuală.

Omul nu poate trăi fără religie. Sau pătrunde în spiritul ei şi i se dedică cu desăvârşire — în cazul acesta religia este pentru om elementul care conduce întreaga lui viaţă şi activitate revărsându-şi harurile sale peste toate lucrările omului; sau se întoarce dela ea şi iese de sub înrâurirea ei devenindu-i duşman. Ura împotriva religiei sapă tot mai mult în sufletul lui până ce această ură devine şi ea determinantă pentru întreaga activitate a omului.

Fără nici un interes nu poate fi omul faţă de religie; trebue să ia o atitudine sau pentru ea sau împotriva ei. Este absolut imposibil de a păstra o desăvârşită indiferenţă faţă de ea.

Dacă prezintă cineva un astfel de desinteres faţă de religie, acela simulează.

Deci filosofia religiunii are motive suficiente ca să-şi îndrepteze întreaga ei atenţie asupra acestui fenomen istoric şi psihologic care este religia, cercetându-i baza şi fiinţa lui.

Filosofia religiei este ştiinţa despre religie având în vedere fiinţa şi realitatea ei faptică.

Realitate faptică poate avea numai religia pozitivă, căci singură aceasta este îndreptăţită la existenţă.

Religiile păgâne sunt numai nişte abateri eronate dela religia pozitivă. Cu toate acestea, filosofia religiei dă atenţie şi religiunilor păgâne căci acestea chiar prin faptul că s'au abătut dela adevăr, sunt exprimarea conştiinţei religioase.

Prin urmare, filosofia religiei tinde să lămurească mai întâi de toate fiinţa şi fundamentul religiei în general, să cerceteze după aceea fiinţa şi origina religiilor păgâne (ne-

creştine) şi în fine, pe baza cunoştinţelor câştigate prin cercetările ştiinţifice asupra religiilor, să ne ofere o orientare asupra problemelor ce trebue să şi le pună o minte omenească referitor la religia pozitivă.

Cu cât corespunde filosofia religioasă mai mult acestui scop, în aceeaşi măsură va izbuti să rezolve acele probleme pe care i le pune spre deslegare religia, şi cu atât mai mult va fi posibilă o înţelegere uşoară a religiei, care nu este numai un simplu dar, ci o problemă care aşteaptă deslegare.

Despre filosofia religiei au scris foarte mulţi în timpul din urmă, însă din foarte diferite puncte de vedere. Dintre aceştia amintim pe: *Kant:* „Religia în marginile raţiunii pure"; *Schleiermacher:* „Cuvântări asupra religiei"; *Hegel:* „Filosofia religiei"; *Feuerbach:* „Esenţa religiunii"; *Bergler:* „Traité de la vraie religion"; *Hettinger:* „Apologia creştinismului"; *Stöckl:* „Creştinismul şi problemele mari ale prezentului"; *Ernst Tröltsch:* „Invăţăturile sociale ale bisericilor creştine"; *Rudolf Eucken:* „Adeveritatea religiei", etc.

NECESITATEA CONCEPŢIEI DE VIAŢĂ CREŞTINĂ

În drumul istoriei sale poporul nostru a ajuns la ţinta urmărită de veacuri, dar totodată a ajuns şi la un punct de grea încercare.

Forţa izvorîtă din creştinismul ortodox, care l-a dus la biruinţă după realizarea idealului o vedem mai ales în intelectuali slăbită cu desăvârşire. In locul ei a devenit stăpânitoare pofta nebună după plăceri sensuale şi câştig şi prin aceasta, slăbirea simţului de onoare şi de datorie.

Pentru spiritualizarea vieţii avem absolută nevoie de personalităţi.

Dacă în tot trecutul neamului nostru cele mai mari personalităţi au fost creaţiile creştinismului românesc, fără îndoială şi azi creştinismul este acea concepţie care poate satisface dorul cel mai profund după personalitate, dându-i omului un veşnic impuls de înălţare şi de mântuire al „eu"-lui propriu.

Este incontestabil că în zilele noastre idealismul a înviat. Concepţia analizătoare a ştiinţelor reci începe să se retragă. Omul nu vrea numai să „ştie"; el vrea mai mult, el vrea să „trăiască" o viaţă integrală. Ori viaţa integrală este viaţa în Dumnezeu aşa cum ne-a învăţat s'o trăim Isus Hristos.

Printre profeţii mincinoşi ai veacului, între robii materialismului sunt o mulţime de oameni pe cari cu uşurinţă îi putem câştiga de partea creştinismului dacă ne apropiem de ei cu o concepţie sănătoasă şi nu cu un dispreţ unilateral pentru cele lumeşti sau afişând înclinări de eremiţi.

Să le prezentăm concepţia de viaţă creştină care nu este neomenească, nici străină vieţii, ci care corespunde în mod desăvârşit cerinţelor omeneşti.

Să nu rămânem în cadrele concepţiei medievale bolnăvicioase şi obscure.

Trebue să ne transpunem în concepţia veacului modern; ideile vechi să nu le prezentăm în haina trecutului, străin omului de azi dacă voim să fim înţeleşi. Să aprindem flacăra culturii religioase şi să o alimentăm cu toate puterile creatoare ale creştinismului.

Dacă concepţia despre lume o vom întregi cu concepţia spirituală şi supranaturală corespunzătoare gradului de cultură actuală, credinţa creştină nu va rămâne străină omului modern şi el va alerga la aceasta ca la un izvor de apă vie. Va simţi numai decât că cultura modernă este insuficientă, este anemică fără un ideal mai înalt.

Fără idealul creştin, cu toată cultura modernă, toate se târăsc pe pământ; chiar printre flori dacă ar trăi se târăsc mâncând ţărână (Nietzsche).

Creştinismul nu este duşman ştiinţei moderne. El este recunoscător faţă de ştiinţele naturale, pentrucă au contribuit mult la întregirea concepţiei creştineşti despre lume, chiar şi la aprofundarea credinţei. Această recunoştinţă o dovedeşte creştinismul şi prin aceea că ajută ştiinţa modernă la o perspectivă fericită în lumea vieţii spirituale personale, fără de care aceasta orbecăia printre comorile ei — cari sunt rezultatele frumoase ale cercetărilor ştiinţifice — ca o regină bogată dar oarbă.

Numai dacă îşi întind mâna aceste două puteri spirituale, ştiinţa şi religia, vom ajunge la acea cultură armonică, lămurită din punct de vedere spiritual şi adâncită în mod religios, ideal, pe care o caută şi de care are nevoie mai mult ca oricând şi sufletul intelectualului român.

Trebue să aşezăm noţiunea personalităţii în centrul concepţiei creştine şi să o aducem în legătură vitală cu cugetarea şi cu dorinţele veacului, ca astfel să putem aduce pe fiii timpului nostru la o înţelegere adevărată a credinţei creştineşti şi scoţându-i din haosul ucigaş de suflete să le deschidem drum spre o viaţă rodnică. Să le arătăm calea la sfârşitul căreia se află Hristos, Dumnezeu-omul, nu ca o doctrină abstractă, ci ca o realitate faptică.

De vei căuta om, în El vei găsi pe omul desăvârşit, de-L vei căuta în viaţa adâncă sufletească, El acolo locueşte, de vei căuta întruparea sublimului, a marelui şi a puternicului priveşte spre Domnul. Nici un erou n'a fost vreodată mai mare ca El.

„Toată lumea cinsteşte pe eroi", zice Chamberlain în „Grundlagen des XIX. Jahrhunderte" (Principiile veacului XIX). Toţi căutăm un om întreg, desăvârşit, armonic, care să fie expresia norocoasă a vieţii adevărate profunde şi veşnice. Astfel de eroi ne trebuesc. Să punem pe steagurile noastre chipul celui mai mare erou, pe Hristos, cum făceau strămoşii, căci El este vechiu ca adevărul şi modern ca şi viaţa. (Va urma)

CIVILIZAŢIA ŞI OMUL[1]

De Dr. V. SĂMĂRTINEAN

Demnitatea omului de făptură zidită de Dumnezeu cu suflet nemuritor, îl ridică deasupra tuturor vieţuitoarelor de pe pământ şi îl face să rămână pentru totdeauna ancorat în Divinitate. Dumnezeu are sălaş în sufletul omului. Cum se doreşte cerbul după apa limpede a izvorului din munte, aşa se doreşte sufletul omului după odihna în Dumnezeu. Insă această demnitate a omului de făptură purcesă dela Dumnezeu, menită să fie canal de scurgere a spiritului divin se vădeşte a fi în veacul nostru cu armătură aproape pe de-a'ntregul materialistă, din ce în ce mai degradată, din ce în ce mai puţin afirmată, poate din ce în ce mai mult uitată. Altădată primatul sufletului era o realitate cu putere de mit. Astăzi primează superficialul şi efemerul. Sufletul e izgonit la periferia preocupărilor omeneşti. O cantitate neglijabilă. E desfigurat, e pervertit, e pulverizat. Sufletul omului e în agonie. Rând pe rând a fost frustat de acele minunate prilejuri de destindere şi de salt în transcendent. Strigările lui de evadare din cotidian, dorinţa lui de a se încadra, de a se cufunda în eternitatea de unde a venit şi din care îşi extrage harul său neperitor, nu se mai poate auzi în veacul acesta de totale abdicări spirituale şi de exaltare până la paroxism a deşertăciunilor lumeşti. E trist. E nespus de trist. Zarea sufletului omenesc e întunecată de norii unor concepţii de viaţă banale — dacă acestea se mai pot numi concepţii de viaţă — şi a unor idealuri exclusiv terestre. Idealuri avem destule, dar toate sunt deficitare pentru suflet. Toate sunt lipsite de adevăratul fior al problematicei interioare. Toate duc spre catastrofă.

Orizonturile sufletului omenesc îmbracă aspectul sumbru al celei de pe urmă rătăciri. Consemnul zilelor noastre se poate cristaliza în această frază lapidară: să te distrezi cu largă desinvoltură şi să uiţi că eşti om, şi mai ales om cu o concepţie de viaţă mai înaltă şi mai sfântă. Idolii vea-

[1] Din ciclul: *Inseninări şi regăsiri*

cului nostru sunt: banul, dansul, sportul şi o sumedenie de alte vanităţi. Etalarea de simţuri ieftine şi gratuite se practică pe o scară întinsă. Omul trăeşte sub imperiul acestei dogme: cultul fizicului şi uciderea spiritului. Iată profilul moral al vremurilor noastre. Omul nu mai cunoaşte extazul religios. Nici pasiunea cufundărilor în infinit. Omul spiritual de altădată, cu largi perspective de viaţă şi cu sufletul înrădăcinat în solul unor idealuri superioare şi eterne, omul acesta care purta în inima lui pe Dumnezeu, care îşi făcea din contemplarea destinului său transcendental şi trăirea acestui destin, puternic piedestal de ridicare spre tăriile cerului, omul acesta este astăzi o apariţie din ce în ce mai rară. Era un idealist de rasă, era un aristocrat al spiritului, era o unealtă providenţială, era o revelaţie şi un viguros îndemn de autentică regăsire şi înseninare pentru ceilalţi oameni. Omul acesta s'a dus.

Sufletul omului se prăbuşeşte fulgurant în genunea păcatelor. Se asfixiază în atmosfera murdară şi fetidă a veacului nostru. E paralizat, e dezaxat, e stors de vlagă. Şi nimeni, vai nimeni, nu mai întinde mâna să-i deschidă fereastră spre cer şi să-l salveze dela înecul moral. Deacurmezişul sufletului, în drumul lui de ascensiune către Dumnezeu se aştern pe zi ce merge tot mai multe şi tot mai grele obstacole. Abia mai poate pătrunde chemarea cerului prin zidul masiv al grijilor lumeşti, până la inima omului. In schimb, chemarea lumii pătrunde prin toate porţile sufletului, cu toate ispitele şi aburii ei, cu toate păcatele ei, cu toate amăgirile ei, cu toate nimicniciile ei. Invitare la petrecere zgomotoasă, lansată mieros şi cu unduiri de sirenă în glas, deşertarea cupei plăcerilor lumeşti cu supremă ardoare şi voluptate, orgie sensuală şi zgomot infernal — iată devizele supralicitate metodic şi persuasiv de omul veacului nostru, iată dogmele cu adânci repercusiuni în viaţa spirituală omenească, iată otrava cu efecte dezastruoase şi nocive. Omul cu nimb dumnezeesc a fost înlocuit cu omul demonic. Noţiunea de om purces din Dumnezeu, e depreciată, e devalorizată, e tăvălită în noroi... Toate aceste deficienţe sufleteşti nu alcătuesc oare cel mai elocvent certificat de sărăcie spirituală pentru om?

Criza spirituală prin care trecem se datoreşte fără în-

doială civilizației. Fiindcă trebue să admitem fără reticență că civilizația a fost darnică cu oamenii. Le-a dat de toate. Le-a pus la dispoziție toate minunile tehnice. Le-a dat iluzia fericirii materiale. Le-a dat narcoticul care vrăjeşte. Le-a dat stupefiantul care adoarme. Civilizația aceasta inventivă şi generoasă, a fost odalisca suavă şi fluidă care s'a apropiat de om cu şerpuiri încântătoare, l-a fermecat cu surâsul ei de madonă etern serafică, l-a prins în mreaja himerelor ei şi-l ține captiv, îl sugrumă. Civilizația i-a dat omului cu amândouă mânile, confort, comodități de tot felul, viteză vertiginoasă, spectacole grandioase şi alte multe, multe paradisuri artificiale. Dar mai pre sus de toate civilizația timpurilor noastre a dat omului o concepție nouă de viață, un stil nou de trai şi o mentalitate nouă, cari se pot reduce toate la un singur numitor comun: abdicare dela prerogativele cereşti. Civilizația a secularizat destinul omului. Acesta e adevărul brutal. Civilizația a infectat sufletul omenesc cu o sumedenie de vicii, cari îl minează fără cruțare, aşa precum oraşele mari viciază aerul. I-a dat plăcerea abjectă, care turmentează. I-a dat pasiunea inferioară, care cretinizează. Civilizația a făcut pe om să alerge, în ritm trepidant şi frenetic, după senzațional şi inedit. L-a învățat cu sensații tari, dar de suprafață şi strigător de inutile. L-a mecanizat. L-a automatizat, l-a despiritualizat, l-a făcut robot. Dar ceeace e mai dureros, civilizația l-a făcut pe om să fugă de sine, să nu se mai privească în față, să nu-şi mai pună probleme de viață mai adânci, să nu-şi mai strige destinul până dincolo de marginile de mister ale lumii, să nu se mai întrebe de unde vine şi unde merge, să nu mai dea ascultare comandamentelor etice ale sufletului său, să trăiască pe planul extern al vieții. Să uite planul interior. Să trăiască între hotarele zilei.

Să fie oare toate binefacerile acestea, pe cari civilizația ni le-a pus la îndemână, adevăratele bucurii şi respirații spirituale ale omului? Sau toate acestea nu sunt decât expediente palide şi de cele mai multe ori nefaste? Să fie oare concepția de viață, schițată sumar mai sus, adevărata, devinitiva şi armonica concepție de viață, care dădea sufletului omenesc împăcare şi fericire? Să fie oare lumea

aceasta, cu panorama ei de plăceri banale şi fade, destindere tonică şi ultim refugiu pentru suflet? Sau lumea nu e decât anticamera vieţii veşnice? Să nu fie oare toate ispitele lumii mai mult decât nişte simple paliative, cari ţin locul netrecătoarelor bucurii ale sufletului omenesc? Să-şi fi îngropat oare omul iremediabil fericirea cea mare din clipa în care s'a decis să se civilizeze?

Toţi ajungem la convingerea reală, mai curând sau mai târziu, că plăcerile pe cari ni le oferă lumea, sunt desamăgiri pentru sufletul omenesc. Sunt cumplite desamăgiri. Adevărata concepţie de viaţă, care dă sufletului respiraţie sănătoasă, fericire deplină şi netrecătoare plăcere este concepţia de viaţă religioasă-creştină. Ea ne leagă de Dumnezeu şi ne ridică la cea mai înaltă demnitate spirituală.

Să facem, deci, o sforţare eroică. Să rupem plafonul scund al preocupărilor meschine şi să ne deschidem fereastră spre cer. Subsolul înăbuşe, tavanul apasă greu, coridoarele subterane sunt pline de miasme pestilenţiale. Fereastră spre cer! Lumină şi aer! Isus a învăţat sub cerul liber. Drumul Său mesianic s'a desfăşurat prin munţii şi văile Palestinei. In lumina şi zarea toridă a Palestinei. Omul a trăit la început sub cerul liber, în colocvii cu infinitul şi în contact direct cu Dumnezeu. Şi era mai fericit, era mai bun, mai înţelegător, mai uman. Omul civilizat de astăzi e adesea un monstru sufletesc. Civilizaţia n'are nici o putere de transformare interioară. Dimpotrivă, ea împietreşte inima omului. Am văzut deunăzi un caz dramatic: un om cerşea pe un mare bulevard din capitală, desculţ, cu picioarele în zăpadă. Crima asta abominabilă se consumă în secolul nostru „civilizat". Era o apariţie de panică cerşetorul acesta, era cel mai virulent rechizitoriu pe care l-ar putea aduce cineva civilizaţiei noastre. Semenii lui „civilizaţi" treceau pe lângă el impasibili. Fiindcă civilizaţia înseamnă viteză şi egoism, nu bătae de inimă.

Afară la aer, sub cerul liber!... Iar dacă nu ne mai putem întoarce la sânul naturii, dacă nu mai putem trăi sub cerul liber, să aducem cerul în sufletele noastre, ca să ne tămăduiască de toate roadele nefaste ale civilizaţiei.

MOLITFELNICUL DE BUCUREŞTI (1937)

De Preot ILARION V. FELEA
Profesor la Academia teologică din Cluj

Dacă evenimentul literar al anului bisericesc 1936 a fost tipărirea Sfintei Scripturi într'o traducere nouă, evenimentul literar al anului bisericesc 1937 este noua orânduire şi tipărirea îndreptată a Molitfelnicului. Lucrarea este săvârşită, din încredinţarea Sf. Sinod, de P. C. Sa păr. Nicolae M. Popescu, profesor la Facultatea de Teologie din Bucureşti şi membru al Academiei Române.

Sf. Sinod a făcut o fericită alegere când a încredinţat cu revizuirea cărţilor rituale pe P. C. Sa, care este nu numai un mare învăţat, teolog şi cunoscător al limbilor greceşti şi slavone, dar şi cel mai bun cunoscător al limbii înţelepte în care s'au scris cronicile şi cazaniile şi în care s'au tradus prima oară cărţile rituale ale bisericii noastre.[1] Se cuvine să dăm mulţumire lui Dumnezeu că s'a aflat omul care să se atingă cu mâni vrednice de opera aceasta monumentală, ce este pe cât de frumoasă, pe atât de migăloasă şi grea.

Sunt de menţionat două merite deosebite pe cari le are noua tipăritură a Molitfelnicului: noua orânduire a cuprinsului şi îndreptarea limbii.

Ediţiile vechi ale Molitfelnicului au un cuprins străin de spiritul sistemului. Ediţia nouă ne prezintă pentru prima oară un cuprins al Molitfelnicului sistemizat, alcătuit după firea dogmelor bisericii şi după trebuinţele vieţii omului. Intâi *Botezul*, cu toate rugăciunile şi rânduelile lui; urmează *Mărturisirea* cu ritul ei şi cu învăţăturile pentru spovedanie, duhovnic şi canoane; apoi *Nunta, Maslul, sfeştania, Cuminecarea* şi slujbele pentru ieşirea grea a sufletului, *înmormântările, deslegările* pentru iertarea tuturor păcatelor şi îndeosebi pentru jurăminte, blesteme şi vrajbă; rugăciuni pentru *neputinţe şi boale; casa,* rugăciuni la te-

[1] Profesorul-poet Al. T. Stamatiad, spunea elevilor săi din clasa a opta, la limba română, în anul 1922, că *limba Mineelor este cea mai frumoasă şi mai curată limbă românească.*

melia şi sfinţirea ei, sau când e tulburată de duhuri rele, farmece şi descântece; *fântâna*, rugăciuni la săpare, sfinţire şi când se spurcă; rugăciuni peste *dobitoace* când se îmbolnăvesc şi peste *semănături*, seminţe şi arie, vie, vin, poame pârguite, brânză, ouă, cărnuri, vase, grâu, făină; grădini, holde, rugăciunile sf. Trifon; rugăciuni la vreme de secetă, ploae multă, vânturi, tunete, fulgere, cutremure; mreji, corabie, călători; rugăciuni şi cuvinte la posturi şi sărbători; la colivă, ispitirea în vis; pentru rege, oaste, bresle; primirea evreilor, ereticilor şi schismaticilor.

In unele dintre vechile ediţii ale cărţilor rituale şi în deosebi a Molitfelnicului, în loc să se îmbunătăţească, s'a stâlcit prin neologisme atât de mult vechea limbă bisericească, încât i s'a răpit orice farmec şi orice frumuseţe. Ediţia nouă a Molitfelnicului are o limbă curată şi dulce ca mierea. Sfinţia Sa păr. Nicolae M. Popescu este un artist al slovei; un maestru ce ştie împăca limba vechilor tipărituri româneşti cu cerinţele limbii literare moderne şi aşa, după confruntarea cu izvoadele şi cu tipăriturile vechi şi după cercetarea greşelilor de limbă strecurate în tipăriturile noi, ne dărueşte o ediţie a Molitfelnicului, desăvârşită.

Aceste două merite: cuprinsul sistemizat şi limba îndreptată, se încununează frumos cu podoabele şi chenarele pictorului G. Rusu.

Astfel, cu noua tipărire a Molitfelnicului se restaurează stilul vechilor tipărituri bisericeşti atât în privinţa limbii şi a traducerii corecte,[1] cât şi în privinţa podoabelor şi a chenarelor artistic lucrate.

Să ne rugăm bunului Dumnezeu să lungească firul vieţii şi să dea trupului istovit de muncă al P. C. părinte Nicolae M. Popescu sănătatea şi vigoarea de lipsă, ca să ducă la bun sfârşit revizuirea tuturor cărţilor de ritual ale bisericii noastre ortodoxe şi să le tipărească în aceleaşi condiţiuni şi ediţii definitive, în care a tipărit şi ne-a dăruit ediţia nouă a Molitfelnicului.

[1] Remarcăm îndeosebi în noua ediţie înlocuirea cuvântului *Slavă* cu *Mărire*, fiind acesta înţelesul adevărat al grecescului *doxa*. Iată ce spune şi cum justifică P. C. Sa păr. N. M. P. înlocuirea aceasta, în lămurirea — cu tâlc — dela sfârşitul Molitfelnicului: „*Mărire* e o tristă poveste din viaţa cuvintelor vechi româneşti ce se lasă fugărite din cuibul lor, ca rândunica harnică de îndrăzneaţa vrabie" (p. 630).

PREDICĂ LA DUMINECA SLĂBĂNOGULUI

De Preot MIHAIL NEAGU
Duhovnicul Academiei teologice „Andreiane"

Iubiților credincioși

Dumnezeu nu părăseşte pe fiii săi credincioşi niciodată. El poartă grije de ei în tot locul şi în toate împrejurările vieţii. Drept aceea credincioşii nu sunt îndreptăţiţi să-şi piardă nădejdea.

In partea de miazănoapte a oraşului Ierusalim era lacul Vitezda. In preajma acestui lac era mulţime mare de bolnavi, cari aşteptau mişcarea apei. Ingerul lui Dumnezeu se scobora din când în când în acea scăldătoare şi turbura apa, şi care dintre bolnavi intra mai întâiu în apă se tămăduia, ori de ce boală era cuprins (Ioan 5, 3—4).

Intre bolnavii dela lacul Vitezda era *un slăbănog,* care aştepta tămăduirea de 38 ani. De nenumerate ori s'a turburat apa, şi el nu s'a tămăduit. Totdeauna s'a găsit altul, mai în putere, care se arunca mai de grabă în scăldătoare şi se tămăduia. Dar *slăbănogul nu şi-a pierdut nădejdea!* El era sigur, că Dumnezeu nu l-a părăsit. El era sigur, că se va tămădui.

Câţi dintre bolnavii cari au trecut pe la acest lac nu vor fi plecat desnădăjduiţi că nu se mai tămăduesc. Câţi nu vor fi plecaţi supăraţi că alţii i-a întrecut.

Câţi nu se vor fi ridicat împotriva lui Dumnezeu, că de ce nu-i tămădueşte pe ei.

Câţi nu-şi vor fi blestemat, ca şi Iov, „ziua în care s'au născut" (Iov 3, 3), că sunt fără noroc.

Unul singur era împăcat cu soarta sa, mai resemnat decât Iov, mai încrezător decât oricine, că Dumnezeu nu-l părăseşte, că Dumnezeu îl încearcă, că Dumnezeu şi mai târziu, dar totuş îl vindecă. Şi acesta era slăbănogul anonim de care ne vorbeşte sfânta evanghelie. El singur avea deplină încredere în Dumnezeu!

Mare lucru este încrederea în Dumnezeu, iubiţilor credincioşi. Eu cred că aceasta este puterea puterilor! E mai mult decât toată înţelepciunea şi ştiinţa! E mai mult decât toate câte sunt în lumea aceasta! Eu de câteori văd câte un om bolnav, care sufere cu încredere şi resemnare, tot deatâteaori mă plec în faţa lui, ca în faţa unui bun şi adevărat creştin. Căci este uşor să fii bun creştin, câtă vreme eşti sănătos. Dar este mai greu să-ţi păstrezi seninătatea sufletului în mijlocul suferinţelor. Este uşor să vorbeşti de suferinţe, dar este mult mai greu să le trăeşti! Şi creştin nu este celce vorbeşte frumos de suferinţe, ci celce urmează Domnului şi nu se teme de nimic, câtă vreme îl ştie pe Dumnezeu ajutorul lui nestrămutat!

Aşa îl văd eu pe slăbănogul dela Vitezda. In coate şi genunchi, rugându-se. Preamărind pe Dumnezeu şi mulţumindu-I şi pentru cele bune şi pentru cele rele. Il văd trăind numai pentru Dumnezeu, de unde-i vine tot ajutorul.

Slăbănogul ştie că Dumnezeu l-a creat pe om cu un scop foarte înalt. Şi dacă el duce lipsă, o duce pentrucă nu este îndeajuns de ascultător. Şi dacă se ofileşte ca floarea bătută de brumă, tot el este de vină, pentrucă n'a cerut ajutorul Domnului îndeajuns. Şi dacă-şi pierde nădejdea, iarăşi el este de vină, pentrucă a uitat că Dumnezeu este pururea gata să-i stea într'ajutor.

Dumnezeu nu ne-a făcut să suferim, ci să ne bucurăm şi să ne veselim într'ânsul! Dumnezeu nu ne-a lăsat ochiul ca să se stingă în întunerecul fără sfârşit, ci ca să „lumineze tot trupul" (Mat. 6, 22). Dumnezeu nu ne-a lăsat auzul ca să piară în disarmonie, ci ca să prindă acordul sfânt al voinţii Lui, din toate câte sunt în lumea aceasta, şi să-L preamărească pe atotînţeleptul Creator. Dumnezeu nu ne-a lăsat viaţa ca să ne batem joc de ea, cu orice traiu neiertat, ci să o trăim după voia Lui preasfântă. Şi dacă călcăm în picioare armonia sfântă a vieţii, este foarte natural ca să ajungem la suferinţă, ca o pedeapsă pentru neascultare. Slăbănogul dela lacul Vitezda toate acestea le ştia, şi deaceea îl vedem resemnat şi plin de încredere în ajutorul lui Dumnezeu. Dumnezeu iubeşte pe acest slăbănog din momentul în care s'a întors către El. De atunci

nici un moment nu l-a uitat. Şi dacă a întârziat cu tămăduirea lui, a întârziat ca să-i încerce credinţa. Văzând Dumnezeu tăria credinţei lui, îndelungă răbdarea lui şi nădejdea lui nestrămutată a venit la el. Mulţi erau bolnavii din jurul lacului Vitezda, dar Mântuitorul numai la unul s'a dus; la cel credincios, la celce iubea pe Dumnezeu şi în suferinţele sale; la celce avea nădejde nestrămutată în ajutorul lui Dumnezeu. Aşa cum zice evanghelistul: „Multe văduve erau în zilele lui Ilie în Israil, când s'a încuiat cerul trei ani şi şase luni, când s'a făcut foamete mare peste tot pământul. Şi către nici una dintr'acelea n'a fost trimis Ilie, fără numai la Sarepta Sidonului, la o muiere văduvă. Şi mulţi leproşi erau în zilele lui Elisei proorocul în Israil, şi nici unul dintr'ânşii nu s'a curăţit, fără numai Neeman Sirianul" (Luca 4, 25—27).

Mare este puterea credinţei! Mişcă cerul şi aduce pe Dumnezeu în mijlocul nostru. Mântuitorul nu putea să rămână departe de omul credinţei. Vine la el şi-i zice: „Voeşti să fii sănătos?" „Doamne, om n'am, dacă se tulbură apa, să mă bage în scăldătoare" (Ioan 5, 6—7), răspunde bolnavul. Şi parecă îl aud cum continuă: In tine mi-am pus încrederea Doamne. Inzadar am aşteptat ajutorul oamenilor, că n'a venit. M'am învăţat să mă încred în Tine, şi în nimenea altul. Mi-am adunat toate puterile şi m'am întrebat: Oare eu nu sunt om? Eu nu mă pot ajuta pe mine? Nu-mi trebue ce este al altuia; nici ajutorul lui. Eu sunt destul de puternic ca să-mi ajut. Mă resemnez în suferinţele mele şi cer ajutorul Tău. Am învăţat dela spicul de grâu să nu caut puterea stejarului, că e destulă puterea lui ca să aducă rod bogat. Am învăţat a trăi smerit dela vioreaua ce se ascunde la tulpina copacului, şi nu schimbă cu trandafirul pompos. Am învăţat să cer tot ajutorul *de sus* dela Tatăl. Căci toată darea cea bună şi tot darul desăvârşit, de sus este, dela Tine Părintele luminilor" *(Rugăciunea amvonului).* Domnul când a cunoscut această credinţă, a zis: „Scoală-te, ia-ţi patul tău şi umblă" (Ioan 5, 8).

Dumnezeu ajută credincioşilor şi niciodată nu-i părăseşte! Amin.

MIŞCAREA LITERARĂ

Dr. Simion Reli, profesor la Facultatea de Teologie din Cernăuţi: ORIGINEA ŞI VECHIMEA CREŞTINISMULUI LA ROMÂNI; Cernăuţi, Glasul Bucovinei, 1937; 56 p. + o hartă.

Acelaşi: ALAIUL MILITAR LA REPATRIEREA MOAŞTELOR SF. M. MUCENIC IOAN CEL NOU DIN GALIŢIA LA SUCEAVA, IN ANUL 1783 (după documente inedite); Cernăuţi, Glasul Bucovinei, 1937; 11 p.

Acelaşi: CĂLĂUZA MONUMENTELOR RELIGIOASE ISTORICE DIN EPARHIA BUCOVINEI (Cu ilustraţiuni în text); Cernăuţi, Editura Mitropoliei Bucovinei, 1937; 195 p.; Preţul: broşat Lei 100; legat în lux Lei 150.

Părintele Prof. univ. Dr. Simion Reli, titularul catedrei de istoria Bisericii Române dela Facultatea de Teologie din Cernăuţi, este unul din învăţaţii cu cari ştiinţa teologică românească are tot dreptul să se mândrească. Muncit statornic de-un neastâmpăr productiv care-l împinge să răscolească mereu documentele cuvântătoare despre cele trecute vremi, excepţional de bine pregătit pentru studiul căruia şi-a închinat viaţa şi dornic de a fi de folos Bisericii noastre, P. C. Sa trimite la propovăduire, în fiecare an, cu cuvântul şi cu peana, câte ceva din roadele ostenelilor cu cari îşi onorează catedra universitară. Glorioasa tradiţie culturală a primei noastre şcoale de teologie ortodoxă şi-a găsit în P. C. Sa un continuator demn şi strădalnic. Nu mai departe decât anul trecut, P. C. Sa ne-a dăruit trei studii de-un înalt prestigiu ştiinţific. Despre ele vrem să vorbim acum dupăce am schiţat în câteva rânduri fugare râvna din care-au purces.

1. Originea şi vechimea creştinismului la Români constitue una din cele mai discutate probleme de istorie bisericească românească. Puţinătatea documentelor privitoare la această chestiune de-un interes covârşitor pentru viaţa neamului nostru, interpretările tendenţioase cari li s'au dat, exagerările voite ale unora şi calculele interesate ale altora — iată câteva motive cari explică îndeajuns lipsa de acord a învăţaţilor cari s'au rostit asupra ei.

Păr. Prof. Reli isbuteşte să soluţioneze admirabil şi definitiv această problemă pe care mulţi dintre noi o socoteam insolubilă. Celce semnează aceste rânduri simte nevoia să facă o mărturisire pe care e sigur că o vor împărtăşi şi alţii: lectura lucrării acesteia l-a ajutat, în sfârşit, să se edifice complect asupra începuturilor creştinismului la Români.

Unde zace secretul succesului acestui studiu? In însuşirile de istoric încercat ale autorului. Acolo unde alţii au amestecat un subiectivism respingător de pătimaş, Păr. Prof. Reli păşeşte cu cea mai curată *obiectivitate*. Acolo unde alţii căutau argumente pentru anumite teze dinainte formulate, Păr. Prof. Reli caută *adevărul*.

Lucrarea P. C. Sale se lasă secţionată în două părţi: una *critică istorică* şi alta *pozitivă*.

In cea dintâi sunt expuse şi analizate minuţios teoriile făurite de diferiţi istorici asupra începuturilor creştinismului la Români. Citindu-le, câştigi convingerea că nici una nu are de partea sa întreg adevărul. Unii istorici — D. Cantemir, Filaret Scriban, Petru Maior şi V. Pârvan — isbutesc să se apropie de adevărul istoric. Alţii — ca rusul E. Golubinski şi profesorul de teologie dela Blaj Dr. Nicolae Lupu — au alunecat foarte departe de acest adevăr. După Golubinski, Bulgarii ar fi fost aceia cari au învăţat pe Românii din Transilvania ce este creştinismul şi i-au constrâns la încreştinare. De unde urmează că creştinismul românesc n'ar data decât din veacul X. Profesorul unit Dr. N. Lupu susţine în lucrarea sa „Religia strămoşilor" (Blaj, 1935), că strămoşii noştri s'ar fi încreştinat pe la începutul veacului II şi că românii au fost romano-catolici din naştere, dar urgia vremii i-a aruncat din veacul X în braţele bulgaro-slavismului.

Cu aceşti doi istorici tendenţioşi Păr. Prof. Reli se descurcă pe larg (p. 9—18) şi teoriile lor le surpă cu argumente cari nu se rezumează ci se citesc.

Dupăce a urnit din cale toţi bolovanii neadevărului. P. C. Sa purcede — în partea a doua — la soluţionarea acestei dificile probleme.

Răspândirea creştinismului la Români a fost un proces de mai multe veacuri. Ea merge mână'n mână cu formarea etnică a poporului nostru şi nu poate fi despărţită de aceasta. Păr. Prof. Reli dovedeşte că creştinismul a pătruns în Dacia Traiană, în mod sporadic, încă înainte de 271. El s'a lăţit mai cu seamă la oraşe. In veacul IV majoritatea populaţiei rurale era încă păgână (*paganus* = locuitor de sat, locuitorul unui *pagus* = sat, cătun). Abia dupăce Constantin cel mare a acordat deplină libertate bisericii creştine în imperiul roman, se generalizează creştinismul în Dacia Traiană, pătrunzând în marea obşte a populaţiei săteşti.

Rezultatul la care ajunge Păr. Prof. Reli, dupăce a studiat problema pe toate feţele, e că Românii sunt cel mai vechiu popor dintre neamurile cari ne înconjoară, cel mai vechiu stăpân — singurul stăpân legitim — al pământului României rotunde şi cel mai vechiu popor *creştin* şi purtător al civilizaţiei creştine şi romane din aceste laturi ale lumii. Neamul românesc, spre deosebire de alte neamuri europene, e creştin din naştere. Cine a fost român în cursul vremurilor a fost totodată şi creştin. Istoria neamului nostru e mărturie că românul care a încetat să mai fie creştin, a sfârşit foarte curând prin

a nu mai fi nici român. Legea strămoşească a fost toldeauna pavăza de apărare şi chezăşia de existenţă a neamului românesc.

Dar de unde am primit noi creştinismul? La nicî un caz dela Roma. Pentru aceasta însă, citiţi negreşit, în întregime, studiul succint şi bine clădit al profesorului de istorie bisericească românească dela Cernăuţi. Sunt sigur că veţi folosi mult din el.

2. Episodul s'a petrecut cătră sfârşitul veacului XVIII. Românii bucovineni profită de faptul că pe tronul dela Viena se urcase, la 1780, bunul împărat Iosif II, pentru a-i supune spre milostivă rezolvire un vechiu păs al lor. In anul 1676, regele Poloniei Ioan Sobieski a ridicat cu sila, dela catedrala din Suceava, moaştele popularului m. mucenic Ioan cel Nou şi le-a transportat la Zolkiew, în Galiţia, dându-le în grija călugărilor bazilieni greco catolici, cari aveau acolo o mănăstire. Toate încercările făcute de mai mulţi voevozi moldoveni în scopul repatrierii moaştelor sfântului s'au isbit de refuzul călugărilor numiţi. In anul 1783, împăratul Iosif II vizitând Bucovina, poposeşte două zile la Suceava. Episcopul Bucovinei, Dositei Herescu, folosindu-se de acest prilej, a cerut împăratului, în numele întregei populaţii româneşti din Bucovina, restituirea moaştelor sf. Ioan cel Nou, ceeace împăratul a aprobat. Cu mare alaiu, însoţite de 153 ostaşi cu căpitan şi muzică, sfintele moaşte au fost aduse dela Zolkiew la Suceava. Distanţa a fost parcursă pe jos în cinci zile. Aşa s'a reîntors sfântul întru ale sale, spre marea bucurie a ortodocşilor bucovineni care-l venerează până'n ziua de azi la Suceava, cerşind folosinţă dela el în nevoile lor.

În legătură cu această întâmplare sunt istorisite, pe baza unor documente inedite, câteva amănunte cari nu sunt lipsite de interes.

3. A treia lucrare a Păr. Prof. Reli, din cele încrestate de noi la răboj, n'are caracterul ştiinţific acut al celor precedente. Ea e mai mult decât o carte de istorie pură. Fruct al unor cercetări migăloase, prin scopul pe care-l urmăreşte, ea se adresează totuşi unui cerc mai larg de cititori decât cel al specialiştilor.

Bucovina, acest mândru corn de ţară întregită, e neîntrecută în monumente de artă religioasă străveche, răsărite din râvna binecredincioşilor voevozi, vlădici şi boieri cu vază şi cu stare. Unele din ele urcă până în veacul XIV. Aceste monumente istorice cari împodobesc pământul Bucovinei ca stelele cerul, în faţa cărora străinii se opresc cu respect şi admiraţie, trebue să fie iubite şi preţuite de orişicare român. Pentruca să fie aşa, trebue să le cunoşti. E ceeace urmăreşte „călăuza" întocmită cu desăvârşită conştiinţiozitate de Păr. Prof. Reli. Scrisă frumos şi documentat. împodobită cu numeroase ilustraţiuni — noi am numărat 64 — această carte de lux trebue citită chiar şi de ceice n'au putinţa să cerceteze la faţa locului, cu ea în mână, mărturiile gloriosului nostru trecut.

Tradusă în limbi străine, „călăuza" aceasta ne-ar face servicii nebănuite.

GRIGORIE T. MARCU

Gh. D. Cioran: Σχέσεις τῶν Ῥουμανικῶν Χωρῶν μετὰ τοῦ Ἄθω καὶ δὴ τῶν μονῶν Κουτλουμουσίου, Λαύρας, Δοχειαρίου καὶ Ἁγίου Παντελεήμονος ἢ τῶν Ῥώσων (**Relaţiile Ţărilor Româneşti cu Athosul şi îndeosebi cu mănăstirile Cultlumuş, Lavra, Dohiar şi Sf. Pantelimon sau a Ruşilor); Ἀθῆναι Tip.** Καλέργη **şi** Σια, **1938; 304 p.; Preţul?**

Potrivit unei tradiţii destul de vechi o bună parte din tinerii noştri teologi ce se disting prin râvna şi cultura lor, sunt trimişi pentru perfecţionare la Atena. In această categorie intră şi autorul susnumit, care după o zăbovire rodnică de mai mulţi ani în capitala Greciei a dat la lumină solida teză de doctorat de care ne ocupăm aici.

Problema atacată de dl Cioran prezintă o importanţă deosebită deoarece constitue — cred — prima monografie completă a chestiunii. Tratarea ei a fost împreunată cu mari dificultăţi, pentrucă cea mai mare parte a materialului pe care se bazează e aproape inedit, constând din piese din arhivele mănăstirilor din Atos şi ale bibliotecilor din Răsărit. E un merit al autorului că a izbutit, după o muncă dârză şi migăloasă, să dea la iveală o parte din aceste piese pe care le integrează în opera sa in extenso ori în rezumat.

Cercetarea de faţă se împarte în două părţi. In prima se examinează în linii generale pricinile şi istoricul relaţiilor dintre Ţările Române şi Sf. Munte. Materia din această parte e distribuită în 5 capitole: 1) Organizarea Bisericii Ţărilor Româneşti, 2) Organizarea vieţii monastice de către călugării athoniţi, 3) Rezultatele acestei organizări, 4) Reorganizarea vieţii monastice româneşti de către monahii dela Sf. Munte în veacul XVIII şi 5) Relaţiile economice ale muntelui Athos cu Ţările Româneşti.

In partea a doua se examinează detailat, în 4 capitole, relaţiile Ţărilor Româneşti cu patru din mănăstirile din Athos şi anume: Kutlumusion, Lavra, Dohiarion şi Sf. Pantelimon. Mai interesant pentru noi e cap. II, unde se vorbeşte şi de schitul românesc, cu hramul „Sf. Ioan Botezătorul", întemeiat de călugări români şi de legăturile lui cu mănăstirea Lavra.

Concluzia la care ajunge autorul e că pricinele de căpetenie ce au determinat aceste relaţii dintre Ţările Româneşti şi M. Athos sunt două: *a*) Nevoia reorganizării bisericii noastre şi dificultăţile pecuniare prin cari treceau mănăstirile dela Sf. Munte în a doua jumătate a sec. XIV, în epoca năvălirii Turcilor în Peninsula Balcanică, şi *b*) Faptul că în acea vreme Muntele Athos se găsea la apogeul progresului său spiritual, dominând prin cultura sa toată viaţa monahală a celor patru patriarhate, ceeace explică de ce majoritatea Patriarhilor, Mitropoliţilor şi Episcopilor bisericii ortodoxe se recrutau din cărturarii monahi ai mănăstirilor aghiorite.

Teza dlui Cioran, cu materialul său organic împărţit, cu expunerea sa clară, cu materialul documentar aşa de bogat, cu bibliografia sa copioasă, constitue un aport cât se poate de serios la lămurirea chestiunii abordate. Dsa luminează multe chestiuni, îndepăr-

tează unele erori ce se incuibaseră în această ramură a istoriografiei noastre, lăsând să vorbească mai mult materialul şi mărginindu-se să accentueze doar concluziile ce se desprind neapărat din prezentarea acestui material. Lucrarea ne dă dovadă de un spirit sobru, clar, obiectiv.

Dar oricât de impasibil pare că stă autorul în dosul datelor reci pe care ni le înfăţişează, sufletul nostru de Români nu se poate împiedeca de a tresări de o legitimă mândrie, când prin enumerarea aridă a bogatelor daruri ce se revărsau ca o mană asupra lăcaşurilor de închinăciune dela Sf. Munte şi de aiurea, ni se evocă împărăteasca generozitate a voevozilor români, a nobililor şi a poporenilor, cari dau astfel dovadă de o aşa intensă şi profundă spiritualitate, prin preţuirea ce ştiau s'o arate pentru cele fără de preţ ale Duhului. Dr. ŞT. BEZDECHI

M. Minucius Felix: OCTAVIUS, trad. din original de *Petru I. Papadopol* (Biblioteca Părinţilor Bisericeşti Nr. 4), editura Sf. Episcopii a Râmnicului Noului Severin, R.-Vâlcii, 1936.

Traducerea celui de al doilea apologet creştin de limba latină este dintre cele mai binevenite în colecţia Părinţilor Bisericeşti. Căci dialogul *Octavius*, pe lângă însemnătatea religioasă — după Renan este o perlă a literaturii apologetice — are calităţi literare remarcabile. Prin puritatea limbii se apropie de epoca clasică a literaturii latine, iar limpezimea şi eleganţa stilului, forma dialogată, precum şi cadrul în care se petrece acţiunea, ne amintesc de Cicero; interesează, deci, în egală măsură şi literatura latină din sec. III al erei noastre.

Traducătorul s'a străduit să prezinte această operă într'o haină românească îngrijită; şi a isbutit în mare parte să redea toată frumuseţea şi simplitatea originalului. In general a tratat textul latin cu multă libertate, îmbrăcându-l în expresii curgătoare. Uneori însă nu s'a putut sustrage primejdioasei tentaţii de a se îndepărta prea mult, pierzând, astfel, preciziunea şi coeziunea strânsă dintre ideile originalului. Se desprinde, deasemenea o uşoară stângăcie în întrebuinţarea termenilor şi a expresiilor cristalizate, iar vocabularul este împestriţat cu prea multe neologisme (tratament, barou, garantează, recompensă, coaliţie, etc.) nepotrivite într'o operă religioasă, în care s'a consacrat limba vechilor noastre scrieri bisericeşti.

Dialogul *„Octavius"* a mai fost tradus în româneşte de N. Dobrescu (M. Minucius Felix, *Apologia Octaviu*, Bucureşti 1902), formând, împreună cu un studiu, obiectul unei teze de licenţă la Facultatea de Teologie. Nu ştiu dacă dl Papadopol a avut cunoştinţă de ea, căci nu o citează printre cărţile de care s'a servit pentru studiul introductiv şi traducere. E o traducere, comparativ, mult mai aproape de text, mai precisă şi mai exactă, însă e prea rigidă şi prea greoaie faţă de stadiul de desvoltare actual al limbii noastre. In orice caz, ar fi putut da traducătorului nostru multe su-

gestii şi lămuriri preţioase, mai ales în ceeace priveşte preciziunea expresiilor şi proprietatea termenilor. Aş fi de părere ca în studiile introductive, pe care le găsim în toate volumele acestei colecţii, să se facă menţiune şi de ceeace s'a mai lucrat la noi în această direcţie. Lucrul n'ar fi atât de greu pe cât ar fi de folositor. Cu atât mai mult cu cât în vremea din urmă au apărut lucrări de bibliografie ale traducerilor din scrierile bisericeşti. Semnalez lucrarea părintelui Spiru Apostol, *Studiu asupra traducerilor româneşti din Sfinţii Părinţi* (Huşi, 1935) şi aceea, mai vastă, plănuită în două volume, a dlui D. Fecioru, *Bibliografia traducerilor în româneşte din literatura patristică,* din care a apărut până acuma fasc. 1 din vol. I, în „Studii Teologice" VI (1937) vol. I, pp. 73—150 şi în extras.

NICOLAE LASLO
asistent universitar

CANDELA, (Anul XLVII, Ianuarie—Decemvrie 1936) revista teologică şi bisericească a profesorilor Facultăţii de Teologie din Cernăuţi, care apare sub direcţia veneratului Profesor *Dr. Vasile Gheorghiu,* aduce într'un volum impunător de peste cinci sute de pagini, un mănunchiu de studii şi articole bine gândite, semnate de dnii profesori ai Facultăţii de Teologie şi de colaboratori dinafară.

In fruntea volumului, dl Prof. Dr. N. Cotos pomeneşte după cuviinţă pe neuitatul profesor Dr. Domiţian Spânu, prea de vreme mutat dela noi în sălaşurile cele vecinice.

Dl Prof. Dr. V. Gheorghiu scrie cu bine cunoscuta-i competenţă despre „Problema Calendarului". Se ştie că d-sa a conferenţiat în această chestiune dificilă la primul congres de teologie ortodox ţinut în Noemvrie 1936 la Atena.

Studiul acesta e în nota actualităţii. El corespunde unor necesităţi stringente, cari, la noi, se fac tot mai simţite în lupta contra „stilismului". Celorce ostenesc cu înfruntarea acestor neo-schismatici, dl Prof. Gheorghiu le pune la îndemână o armă de mare preţ. Dsa afirmă că *„reforma calendaristică, care s'a făcut în biserica ortodoxă a României poate fi considerată, cu drept cuvânt, cea mai bună din toate câte s'au făcut vreodată".* Din această pricină învăţatul profesor o recomandă, cu toată căldura, creştinilor de pretutindenea. Tot dsa mai semnează trei predici model. „Despre izvoarele revelaţiunii divine sau ale religiunii creştine", adică despre Sfânta Scriptură şi Sfânta Tradiţiune, începe un studiu mai vast de Prof. Dr. V. Loichiţa. Dl Prof. Dr. V. Şesan semnează — alături de „cronică" şi „recenzii" — două studii de drept bisericesc intitulate: „Dreptul de devoluţiune al Patriarhului şi al Mitropolitului" şi „Convocarea Sinodului Ecumenic" — amândouă interesante şi bogate în sugestii. Despre studiile dlor Prof. Dr. S. Reli şi Dr. M. P. Şesan vom vorbi separat. Dl Prof. Dr. I. Zugrav spune tot ce se poate şti despre „Sfânta Cruce ca obiect liturgic". Expunerea dsale este ilustrată la tot pasul, — ceeace o face şi mai atrăgătoare.

Restul materialului e semnat de dnii Dr. Ion Dinu, Dr. Orest Tarangul, Pr. Dr. I. Puiul, Pr. Isidor Paşcanu şi Pr. C. Mercheş.

In ansamblul său, volumul acesta este o mică enciclopedie teologică. „Candela" nu desminte câtuşi de puţin bunul renume al înaltei şcoale de teologie care-o tipăreşte. Ea apare rar, dar *demn*.

GRIGORIE T. MARCU

Pr. Ioan Muntiu: SATUL MEU, Monografia comunei Cărpiniş; Sibiu, Tip. Vestemean, 1937; 160 p. Preţul Lei 60.

Preotul nostru din Cărpiniş (prot. Mercurea), păr. Ioan Muntiu, a aşternut în această monografie tot ce se poate şti despre satul Sf. Sale. Lucrarea n'are altă pretenţie decât aceea de a nu lăsa să se piardă aceste ştiri, cari nu sunt deloc lipsite de interes. Un mănunchiu de clişee ilustrează textul.

Iată o îndeletnicire frumoasă. Şi utilă. Fiecare preot ar putea să scrie despre satul său, dacă nu pentru tipar, apoi cel puţin în cronica parohială, în privinţa purtării căreia s'au dat suficiente instrucţiuni dela centru. Istoriografia noastră ar folosi mult din aceste cronici.

Cartea se poate comanda la Librăria noastră Arhidiecezană.

GR. T. M.

Sf. Sofronie al Ierusalimului: VIAŢA CUVIOASEI MARIA EGIPTEANCA; traducere din greceşte de *D. Feciorn;* Bucureşti, „Viaţa nouă", 1937, pg. 64; Lei 8·—.

In cercul de editură al Bibliotecii „Viaţa nouă", dl D. Fecioru, a dat în limba română, spre folosul duhovnicesc al celor setoşi de o lectură aleasă, minunata povestire a vieţii Cuvioasei Maria Egipteanca, alcătuită de Sf. Sofronie al Ierusalimului († 638). Cele povestite aici despre Cuvioasa Maria Egipteanca, e bine să fie cunoscute de toţi bunii creştini, atât pentru folosul îmbogăţirii sufletului printr'un exemplu de minunată întoarcere a unui suflet de pe căile întunerecului, cât şi prin frumuseţea alcătuirii acestei povestiri.

M. MIHĂILESCU

CRONICĂ

NOUL GUVERN. Primul guvern prezidat de I. P. Sf. Patriarh *Miron* a fost chemat la cârma trebilor statului cu misiunea precisă şi limitată de a da Ţării o nouă Constituţie. Faptul că ne aflam în pragul unui nou an financiar, când trebuia alcătuit bugetul, a amânat cu câteva zile demisia cabinetului, care s'a produs la sfârşitul lunii Martie.

Majestatea Sa Regele *Carol II* a însărcinat cu formarea noului guvern tot pe I. P. Sf. Patriarh Miron. In fruntea ministerului educaţiei naţionale şi al cultelor şi artelor a fost chemat luminatul Episcop al Vadului, Feleacului şi Clujului, P. Sf. Sa *Nicolae Colan*. „Revista Teologică" — căreia P. Sf. Episcop Nicolae Colan i-a fost şi i-a rămas purtător de grije şi prieten preţuit — are tot dreptul să se bucure de rânduirea P. Sf. Sale la cârma ministerului bunei creşteri naţionale şi se bucură, aşa cum numai ea ştie.

Dintre lucrările noului guvern reţinem înfiinţarea Consiliului de Coroană permanent şi dizolvarea partidelor politice.

GR. T. M.

ZI DE PRAZNIC LA SÂMBĂTA. „...*Peste ctitoria domnească a lui Constantin Brâncoveanu au revenit şi zile bune. Vrăjmaşii neamului românesc ar putea fi poftiţi să vază, că înzadar s'au luptat orbeşte împotriva legii româneşti; căci, nu numai împotriva sufletului n'au putut nimic, ci chiar împotriva zidurilor, degeaba au puşcat cu tunul, căci, iată: zidurile reînvie..*".

Faptă şi cuvânt pentru cel de-al doilea ctitor al Mănăstirii Brâncoveanu, I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului. Insemnăm deci în cronică şi pentru anul acesta, slujba arhierească dela Izvorul Tămăduirii. E un izvor foarte aproape de altar, cum încă n'am mai întâlnit. Când însă mi s'a dat să aflu cam de când au început pelerinagiile la izvor, am aflat un lucru mai bun decât cifra: *că nu se poate şti decând*. Au venit de mult... cu mult înainte de reînvierea zidurilor. Să vede că sufletul şi cu pământul au făcut tovărăşie în adânc, şi cu aceea au biruit vrăjmăşiile istoriei dinafară. In adâncuri, nici nu avem istorie; — *continuul*, nu e nici măcar categorie intelectuală, de cum obiect de istorie. Din adâncuri, nu avem decât un anumit fel de a *creşte fără sfârşit*. La Izvorul Tămăduirii, vor veni oameni din ce în ce mai mulţi, mai orânduiţi, de mai departe, căci cel de al doilea ctitor va aduce Mănăstirea la viaţa ei cea dintâi, mărită, şi cu slujitori pavoslavnici întărită, încât urgia istoriei să rămâe ca un vis urât pe care să nu-l mai poată crede nimeni, văzând atâta duh de viaţă, cum nu se mai poate vedea decât la marile Invieri.

V. Z.

† PROF. REV. FRANK GAVIN (1891—1938). Aflăm, din „The Church Times", dureroasa veste, că în Dumineca treia din Păresimi, la New York, a păşit în lumea celor veşnice preotul profesor Frank Gavin, unul din capetele cele mai luminate ale comunităţii anglicane şi unul din fiii cei mai iubiţi ai Bisericii americane.

Fiu de medic din Cincinnati (Ohio), Rev. Frank Gavin a dus o viaţă de anevoioase strădanii şi frământări.

Inzestrat cu darul învăţării limbilor, a făcut strălucite şi rodnice studii la Cincinnati Hebrew Union College. Pe lângă talantul unei minţi sclipitoare, mai stăpânia şi pe acela al bunei şi sănătoasei înrâuriri asupra vieţii colegilor săi studenţi. S'a specializat în limbile semitice, faţă de care simţea puternică atracţie. În 1919 a dat la iveală luminosul studiu asupra Liturghiei primare a Sirienilor iacobiţi. Apoi: „Idei din Testamentul Vechiu" şi „Afraates şi Evreii" (amândouă în 1923). Pentru cele ale preoţiei, s'a nevoit la New York General Theological Academy, o secţiune a celebrei Columbia University.

Specializarea lui Gavin în limbile semitice creştine i-a îndreptat privirile spre Orientul ortodox.

A purces cu drag la Atena, unde vreme de doi ani a urmat intensiv cursurile Facultăţii de teologie. Aici a legat strânsă prietenie cu marele dogmatist Hristu Andruţos şi cu rivalul acestuia C. Diovuniotis. Rod al şederii lui Frank Gavin în capitala Greciei a fost admirabila lucrare „Câteva aspecte ale gândirii moderne greco-ortodoxe" (Some aspects of Modern Greek Orthodox Thought; New-York and Milwaukee, Morehouse, 1923; XXXIV+430 p).

Reîntors în U. S. A., Gavin a ocupat funcţiunea de decan al institutului „Nashotah Theological College" şi pe cea de profesor de Testamentul Nou. În 1923 a primit catedra de Istoria bisericească dela New-York General Seminary, unde a slujit cu râvnă până la moartea sa.

Intinsele cunoştinţe ale lui Gavin şi adânca sa pricepere a problemelor Bisericii ortodoxe, l-au făcut să joace un rol însemnat în mişcarea de reunire (the Reunion movement) a Bisericilor şi de întărire a relaţiunilor dintre Biserica episcopală americană şi Biserica răsăriteană. In anul 1935 nu puţină i-a fost partea de contribuţie ca membru al delegaţiei anglicane venită la Bucureşti, — în recunoaşterea validităţii hirotoniilor anglicane de către Biserica română.

Suflet modest şi împrăştietor de caldă dragoste şi nefăţarnică prietenie faţă de toţi, mădular credincios şi trudnic lucrător al Bisericii sale, prof. rev. Frank Gavin a izbândit să se facă mult îndrăgit de toţi aceia cu cari a venit în atingere. A slujit pe Dumnezeu şi Biserica Sa după toată cuviinţa. Tot ce-a săvârşit, a săvârşit cu neprecupeţită şi fierbinte râvnă, ca pentru Cer, înfruntând bărbăteşte grijile sale personale şi familiare şi, în ultimii cinci ani, suferinţele ce-i chinuiau trupul.

ION SUCIU

NOTE ŞI INFORMAŢII

SERIILE cărţilor *teologice* şi *didactice* întemeiate şi diriguite cu o tragere de inimă exemplară de I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului, culeg aprecieri entuziaste în presa românească. Lucrul este perfect explicabil. Pentrucă valoarea lucrărilor cari văd lumina tiparului în aceste serii rivalizează cu eleganţa de-atâtea ori subliniată a ireproşabilei lor înfăţişeri tehnice.

Inainte cu câteva luni, „Seria teologică" a tipărit impunătoarea lucrare — nouă la noi — a Păr. Rector *Dr. D. Stăniloae*, despre *Viaţa şi învăţătura sf. Grigorie Palama*. Ecoul pe care l-a avut ea în publicistica noastră bisericească şi mirenească a întrecut orice aşteptări. El înseamnează incontestabil o deplin meritată răsplată a silinţelor Ierarhului cărturar dela Sibiu, o rară mângăiere pentru eminentul interpret al doctrinei palamite şi un succes excepţional al cărturăriei teologice ortodoxe române. *Nichifor Crainic* în „Gândirea" (nr. 2 a. c.), *Şt. Bezdechi* în „Revista Teologică" (nr. 3 a. c.), *Mariana Ionescu* în „Porunca Vremii" (10 Apr. a. c.), *Ilarion V. Felea* în „Viaţa Ilustrată" (nr. 4 a. c.), *Ioan Gh. Savin* în „Viitorul" bisericesc (nr. 7 a. c.), *Ştefan Dobra* în „Fântâna Darurilor" (nr. 4 a. c.), şi — la urma tuturor, cum se cuvine între fraţi — *Grigorie T. Marcu* în „Telegraful Român" (nr. 17 a. c.), s'au întrecut în a pune în lumina cea adevărată acest eveniment.

In preajma Sf. Paşti, „Seria didactică" a dat la iveală voluminoasa lucrare a dlui *Gh. Tulbure: Mitropolitul Şaguna*. Anticipându-i bunele noastre urări de succes, promitem să revenim.

R. T.

-o-

CORUL studenţilor Academiei teologice „Andreiane" din Sibiu, cu concursul câtorva elemente vocale dela şcoala normală de băeţi „Andrei Şaguna" şi sub conducerea talentatului profesor Petru Gherman, a dat în sfântul şi marele post — Duminecă 27 Martie a. c. — un concert religios în sala „Unicum". Concertul a fost patronat de I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae*.

Programul extrem de bogat şi bine întocmit, a constat din compoziţii religioase române şi străine, interpretate cu pricepere şi cu simţire pură. Am remarcat şi de astă dată, cu bucuria de totdeauna, prezenţa în program a compozitorilor sibieni Timotei Popovici, P. Gherman şi Gh. Şoima, precum şi însuşirile eminente de dirijor şi cântăreţ ale dlui P. Gherman. Dsa a cântat acolo, cu vocea-i plină şi sigură pe care i-am admirat-o şi altădată, câteva bucăţi celebre din repertoriul marilor oratorii.

Reuşita a fost deplină. Corul studenţilor Academiei teologice „Andreiane" şi dirijorul său, înmulţesc cu încă o manifestaţie remarcabilă zestrea succeselor lor de până acum. Trebue să spunem — cu toată neplăcerea pe care ne-o pricinueşte această observaţie — că publicul românesc al Sibiului ar putea arăta mai mult interes faţă de asemenea nobile silinţe de cultură sufletească prin muzică aleasă.

-o-

CHEMAREA P. Sf. Episcop Nicolae Colan la cârma ministerului educaţiei naţionale şi al cultelor şi artelor a fost întâmpinată cu multă simpatie de presa românească. Cele mai mari ziare — în frunte cu Universul, Porunca Vremii, Curentul şi Cuvântul — s'au întrecut în a zugrăvi personalitatea fecundă a ierarhului-ministru.

Pentru cei cari au rămas nedumeriţi de prezenţa celor trei feţe bisericeşti în actualul guvern „Porunca Vremii" (6 Apr. a. c.) scrie un articol foarte bun din care ne pare rău că n'avem loc să reproducem mai mult: „In marile frământări revoluţionare, teologii sunt singurii oameni aproape, cari pot pricepe mecanismul tainic al prefacerilor. Obişnuiţi cu disciplina lucrurilor esenţiale, ştiind prin educaţia absolutului să despartă efemerul şi superficialul de permanent şi trainic, ei singuri sunt în stare să imprime luptelor de răsturnare, ritmul viu al adevărului".

-o-

RENAŞTEREA dela Cluj (nr. 15 a. c.), aduce în legătură cu prezenţa în guvern a P. Sf. Episcop Nicolae Colan, aceste interesante precizări:

P. Sf. Episcop Nicolae Colan este *primul ierarh* român care ajunge la cârma ministerului educaţiei naţionale, al cultelor şi artelor. Ceice susţin că ar exista totuşi un precedent, se înşală. Căci vestitul Episcop Melchisedec, care a fost titularul aceluiaşi departament în guvernul lui Mihail Kogălniceanu din 1860, era pe acea vreme doar arhimadrit.

Demnitatea de episcop nu este incompatibilă cu cea de ministru al Ţării. De această părere era chiar Episcopul Melchisedec, a cărui opinie în chestiune foaia citată o reproduce (v. C. Diculescu: Episcopul Melchisedec, Bucureşti, 1909, p. 43) pe larg.

-o-

PRIETENUL nostru, Păr. Prof. Ilarion V. Felea dela Academia teologică din Cluj, a publicat în „Pagina Bisericii" din „Universul" (Nr. 92 din 3 Aprilie a. c.), un articol vânjos în care — însufleţit de convingerea că statul nu poate admite libertatea ereziilor în numele libertăţii de conştiinţă aşa cum în numele libertăţilor garantate de Constituţie nu admite anarhia — supune actualei cârmuiri, spre grabnică rezolvire, un număr de şase puncte în legătură cu suspendarea activităţii sectare: 1. Să suspende activitatea sectelor religioase din România. Actul acesta s'ar integra perfect în idealurile de unificare sufletească ale cârmuirii actuale. 2. Să închidă seminariile sectante. 3. Să expulzeze fără nici o întârziere

misionarii străini din România şi să taie legătura dintre sectarii români şi străini. 4. Să suspende revistele, foile şi toate publicaţiunile de propagandă sectară. 5. Să confişte subvenţiile ce vin sectelor din străinătate precum şi sumele pe cari le trimit unii dela noi în străinătate (adventiştii). 6. Să oprească predicatorii sectari — români şi străini — de a mai face prozeliţi.

Convinşi că suntem în asentimentul multora, ne îngăduim să adăugăm: 7. Autorităţile să scuture puţin de... răspundere pe ex-politicienii cari au făcut afaceri electorale cu agitaţiile sectare. Şi apoi — subscriem!

-o-

DOMNUL Profesor Dr. *Vasile Gheorghiu*, dela Facultatea de Teologie din Cernăuţi, a tipărit în preajma Sf. Paşti a II-a ediţie, refăcută şi mult adăogată, a excelentului dsale *Comentar la epistola Sf. Apostol Pavel către Romani.* Lucrarea — unică la noi astăzi — o recomandăm călduros C. preoţi. Costă 250 Lei şi se poate comanda la Librăria noastră arhidiecezană sau direct la autor (Cernăuţi, str. Mitropolitul Vladimir 9). Vom reveni.

-o-

DL PROF. Nichifor Crainic a acceptat funcţiunea de codirector al ziarului naţionalist „Porunca Vremii". Această temută tribună a naţionalismului românesc, a cărei luptă dârză şi sever documentată am admirat-o totdeauna, decând şi-a înmulţit puterile cu foştii redactori ai „Calendarului" de frumoasă amintire, apare în condiţii şi mai bune.

Infrăţirea dintre dnii Nichifor Crainic şi Dr. Ilie Rădulescu ne bucură sincer. Că doar „unde-s doi puterea creşte şi duşmanul nu sporeşte".

-o-

PUŢINI sunt ceice nu ştiu că partea cea mai delicioasă a foii blăjene „Unirea" este hilariantul ei „Telefon". Aşezat la un loc mai dosit, tipărit cu o literă petit şi îngrijit de alcătuitorii foii cu o adevărată iubire maternă, „Telefonul" e mândria „Unirii" şi spaima (?) Ortodocşilor. Intr'adevăr, acolo poţi să vezi defilând toate numele şi publicaţiile ortodoxe cari fac multe nopţi albe mânioşilor noştri confraţi dela îmbucătura Târnavelor. Faţă de toţi şi toate „Telefonul" se căsneşte să afişeze atitudinea omului foarte sigur de sine. O ironie mediocră şi un umor aproximativ, mult inferior celui din dubiosul pamflet umoristic „Puiul Calicului" — pe care avem impresia că „Telefonul" vrea să-l imite uneori — cam la atâta se reduce utilajul polemic al rubricei care constitue mândria „Unirii".

Unul dintre cei mai frecvenţi oaspeţi ai acestui belicos „Telefon" este fără îndoială confratele *„Renaşterea"*, organul oficial al eparhiei Vadului, Feleacului şi Clujului.

„Renaşterea" are norocul să fie condusă actualmente de un om care posedă toate însuşirile necesare ca să se facă nesimpatic uniţilor. E dl prof. univ. *Dr. I. Mateiu.*

Publicist încercat, polemist temut, om de-o cultură pe cât de frumoasă pe-atât de largă

şi de temeinică şi excelent cunoscător al problemelor bisericeşti, dl prof. Mateiu este pentru noi — în primul rând — tipul intelectualului superior care militează cu pasiune şi competenţă pentru idealurile ortodoxiei româneşti. Pentrucă iubeşte adevărul, era fatal să ajungă în conflict cu ceice se tem de acest adevăr şi deci şi cu uniţii. Pe aceştia îi urmăreşte şi-i controlează la tot pasul. Fiindcă trebuesc controlaţi ca să nu sminteaseă pe cei neştiutori şi neîntăriţi. Ori de câteori face această slujbă de poliţie antiuniată — iertaţi-mi cuvântul! — o face cu demnitate şi cu nerv. Vulgarităţile, ca oricărui om inteligent, îi repugnă. Noi urmărim cu îndreptăţită simpatie strădaniile dsale şi recunoaştem bucuros că am avea dreptul să i le elogiem mai des decum o facem.

Mai nou, „Renaşterea" — pe care talentul excepţional al dsale a înălţat-o pe culmi — denunţă în Nr. 14 a. c., o nouă escrocherie uniată. Din întâmplare, aceasta n'a fost urzită la Blaj. Sau... mai ştii?...

In 25 Martie a. c. „Gazeta Transilvaniei" dela Braşov a împlinit un veac dela întemeiere. Evenimentul se cerea sărbătorit. Şi a fost sărbătorit precum se ştie. Cu toate că această gazetă a comis anumite greşeli — de pildă pasivitatea politică susţinută împotriva activismului lui Şaguna şi catolicismul ei agresiv din anumite epoci — nu s'a găsit nici un ortodox, după câte ştim, care să tulbure praznicul pomenit, aruncându-i-le în faţă. In schimb, uniţii s'au grăbit să facă din acest eveniment un prilej de hulire a ortodocşilor. Cum vom vedea! Păr. prot. „ortodox unit" — aşa vrea să se intituleze dânsul — Dr. Ilie Dăianu, într'un articol publicat în ziarul „Curentul" (28 Martie a. c.), afirma că gazetei lui Bariţiu îi revine meritul revoluţionar de a fi introdus literile latine în scrisul românesc, la 1862, dupăce a consultat în prealabil pe abonaţii ei. Gh. Bariţiu, comunicând acest rezultat, adaogă că numai Episcopul Şaguna şi încă 11 abonaţi nu s'au pronunţat.

Păr. Dăianu tâlcueşte spusele lui Bariţiu, scoţându-l pe Şaguna adversar al acestei înoiri. Adevărul — cum notează „Renaşterea" — e cu totul altul. Marele Mitropolit Şaguna, întemeind în 1853 „Telegraful Român", începe să publice succesiv informaţii scurte, pentruca în 1859 să tipărească chiar articole întregi cu literă latină. Iar dela 1 Ianuarie 1863, „Telegraful Român" începe să se tipărească în întregime cu această literă. Indemnul nu l-a luat dela „Gazeta Transilvaniei". Ca bun psiholog ce era, Şaguna a aşteptat momentul potrivit pentru efectuarea acestei reforme. El s'a ivit în anul amintit, când cetitorii „Telegrafului" erau deja dedaţi cu alfabetul latin. Apoi, în anul 1862 Asociaţiunea transilvăneană adoptase ortografia nouă stabilită de comisiunea filologică din Bucureşti. In afară de asta, chiar din nişte spuse ale lui Bariţiu putem deduce că Şaguna a părăsit slova cirilică încă din 1861.

Dar Păr. Dăianu mai face o eroare, punând o circulară dată

de Şaguna, în 5 Decemvrie 1855, contra „Gazetei Transilvaniei" — care semăna vrajbă între marele Ierarh şi preoţime — exact cu 7 ani mai târziu.

Aşa defăimează un protopop uniat pe marele nostru Şaguna, care în 1850 a salvat dela moarte sigură „Gazeta Transilvaniei", intervenind la guvern pentru revocarea ordinului de suspendare. „Renaşterea" are perfectă dreptate când scrie: „Ştiam de altfel, că una din lozincile *Blajului* către discipolii săi este defăimarea cu vreme şi fără vreme a Mitropolitului *Şaguna*. Umbra lui turbură grozav sensibilitatea grecocatolică".

-o-

CULTURA CREŞTINĂ, revistă lunară de cultură uniată şi de hulă împotriva Ortodoxiei, aduce în numărul său pe Ian.—Febr. a. c. — apărut la începutul lui Aprilie — un articol mai lat, intitulat „Anglicanism şi Ortodoxie". Aţi ghicit desigur că nu poate fi vorba într'ânsul de-o expunere obiectivă a potrivirilor şi nepotrivirilor dintre Biserica cea adevărată şi dintre surata ei mai puţin dreptcredincioasă. Ca să poţi face una ca asta trebue să te desbraci de anumite deprinderi pătimaşe şi duhul nesocotinţei şi-al defăimării de fraţi să-l lapezi dela tine. De un asemenea efort — o ştim de mult! — Blajul nu-i capabil. Înainte de asta, cu vreme multă, poatecă ar fi putut să fie. Acum — nu mai poate. Deprinderile rele, cultivate cu grije, devin o a doua natură. Deaceea nu ne-au surprins deloc aprecierile cănite cu ură pe cari articolul pomenit le proferă la adresa anglicanismului şi Ortodoxiei. Da, admitem şi noi că anglicanismul, pentru Blajul uniat, nu poate fi altceva decât o religie „zămislită în fărădelegi" care „a purtat în sânul său, încă dela data naşterii, germenii pulverizării şi ai descompunerii". Admitem şi noi că pentru acelaşi teribil judecător Ortodoxia în genere şi cea românească'n special trebue măcelărită barem odată'n lună, pentrucă aşa dictează comandamentul iubirii frăţeşti. Însă ceeace ne revoltă şi ne stârneşte râsul totdeodată este altceva: metoda de care uzează Blajul pentruca să ponegrească cele două biserici şi concluziile ipocrite cu cari îşi încheie revista pomenită „facerea" despre anglicanism şi Ortodoxie.

Cea dintâi e detestabilă. „Cultura unită" pune înainte câteva petece din „Glasul monahilor" şi-şi închipue că această fiţuică de scandal reprezintă presa ortodoxă. Adaugă apoi un fragment din nişte scripturi de-ale părintelui Gala Galaction dinainte cu nu ştiu câţi (doisprezece) ani şi are iluzia că a osândit încercările de apropiere dintre Ortodoxie şi anglicanism cu mărturii ortodoxe. Mă rog!... dar de când e păr. Gala Galaction oracolul Ortodoxiei româneşti? O fi C. Sa „valoros preot al Bisericii ortodoxe române" cum îl perie „Cultura unită" şi o tot atât de simpatică faţă pentru unaţia care-l citează şi reproduce oridecâteori scapă câte-o vorbă mai aspră (şi asta se'ntâmplă des!) la adresa stărilor din Biserica noastră. Însă a-l cita cu titlul că prin graiul său omenesc vorbeşte Ortodoxia, însemnează să-ţi păcăleşti cetitorii şi nu noi

vom fi ceice încuviinţează o fraudă de teapa aceasta.

Concluzia articolului pomenit, e delicioasă. Băgaţi de seamă: el vorbeşte despre anglicanism şi Ortodoxie. Şi iată cum termină: „Credem cu tărie în steaua de bine a neamului (?) nostru şi suntem siguri (?!) că, Deo adjuvante, în cele din urmă, după atâta înstrăinare (?), vom găsi şi calea care duce la casa părintească: la Roma naşterii noastre întru neam şi întru Hristos. — Cale pe care o indică ortodoxiei noastre înşişi anglicanii cu bună credinţă"... şi uniţii de rea credinţă — adăogăm noi.

Aştia ni-s fraţii dela Blaj! Roma... neam... Hristos... Am mai auzit povestea asta. Şi ţinem să le spunem, odată pentru totdeauna, celor tari la pricepere, cuvântul nostru răspicat: Casa părintească a neamului nostru e aici, la noi acasă. Roma o lăsăm uniţilor. Noi preferăm „cetate stătătoare" în cer, în locul celei de pe malurile Tibrului. Ori cerul, dacă ne daţi voe şi dacă nu cumva vi se pare că a fost confiscat de Papa, credem că-i cel puţin tot atât de aproape de noi ca şi de Roma.

Domnilor dela „Cultura unită": v'aţi cam întrecut cu gluma. Ne e milă de naivii cari — şi câţi — s'or găsi să vă creadă.

-o-

„UNIREA" dela Blaj (Nr. 15 a. c.), se sminteşte pe-o pagină plină împotriva statului care n'ar respecta principiul ocrotirii celei deopotrivă. Probe? Printre mănăstirile şi schiturile ortodoxe înzestrate nu de mult cu pământ, sunt câteva cari se află abia în stadiul formării lor. Şi atunci, normal ar fi fost, după „Unirea", să nu i se mai dee celui ce n'are ci să i se ia şi ceeace n'are şi să se dee celui ce are. Ştiţi, după rânduiala ocrotirii celei deopotrivă de pe vremea împilărilor habsburgice... Dar, mă rog, cine-i de vină dacă ortodocşii din Ardeal fac abia acum începutul unei vieţi monastice?

Oamenii ăştia-s grozav de pismătăreţi când văd că vrei şi poţi să te ridici. Când nu, te batjocoresc. Cu ei nicicum nu ieşi la socoteală. Aşa le-a fost scris să fie.

-o-

TRAGI-COMEDIA episcopatului romano-catolic din Austria este expusă complect, cu toate dedesupturile ei, într'un excelent articol al „Telegrafului Român" (Nr. 15 a. c.). Iată faptele!

Episcopii papistaşi din Austria, în frunte cu cardinalul Innitzer, au sprijinit cu un devotament suspect politica lui Dolfuss şi Schussnig. Cu alte cuvinte, s'au opus din răsputeri Anschluss-ului. *Prima!* Când acesta s'a făcut, cu entuziasmul care se ştie, episcopii papistaşi s'au acomodat degrabă faptului împlinit, declarând că vor vota Anschluss-ul şi îndemnând pe păstoriţii lor să facă la fel. *A doua!* O zi mai târziu, Radio-Vatican vine şi reprobă acţiunea episcopilor amintiţi, declarând că „această aderenţă a păstorilor sufleteşti la puterea pământească este lipsită de demnitate şi fidelitate". *A treia!* Organul oficial al Vaticanului „Osservatore Romano" vine şi desminte comunicarea făcută de Radio-

Vatican, declarând că acesta n'a tălmăcit părerile scaunului papal. *A patra!* Cardinalul Innitzer, ne mai ştiind ce să creadă, a pornit la Roma. O simplă audienţă de... penitenţă a fost suficientă pentruca hărţuitul arhiepiscop să publice în „Osservatore Romano", noua sa opinie: „Declaraţia solemnă pentru Anschluss a episcopilor austriaci nu poate fi interpretată nici folosită pentru scopuri de propagandă de către stat sau partid (naţional-socialist), urmărindu-se a se exercita o presiune asupra conştiinţei dreptcredincioşilor". *A cincea!*

Şi-apoi să mai spună cineva că asta nu-i... *atitudine!*

GR. T. M.

SF. SINOD al Eladei pregăteşte o nouă „Carte constituţională a Bisericii greceşti. (Καταστατικὸς χάρτης τῆς Ἐκκλησίας). Intocmirea acesteia a fost încredinţată I. P. S. Mitropolit Hrisostom al Atenei şi Mitropolitului Kefaloniei. Proiectul alcătuit de Il. PP. SS. Lor, va fi supus aprobării Sf. Sinod (După „Ἱερὸς Σύνδεσμος").

„ISUS MUNCITORUL" este numele nouei sărbători consacrate de I. P. S. Mitropolit Hrisostom al Atenei, pe seama muncitorilor de toate branşele. A doua Duminecă a postului mare, este ziua în care anual se va prăznui această sărbătoare a dragostei, a înfrăţirii şi a rugăciunii, a celorce prin însăşi munca lor se roagă pururea. Chipul blând al dulgherului din Nazaret, care prin munca Lui a îndumnezeit munca, constitue îndemnul, ce se adresează în această zi dela înălţimea amvonului, inimilor robotitorilor. Insufleţirea cu care muncitorii Atenei şi ai Pireului au participat în ziua de 20 Martie crt. la această primă prăznuire a sărbătorii lui „Isus Muncitorul", a fost cea mai elocventă probă a fericitei inspiraţii ce-a avut-o întemeietorul ei.

PROFESORII Facultăţii ruse de teologie din Paris, la Atena. Este un adevăr incontestabil că o bună cunoaştere a limbii elene, a devenit azi aproape indispensabilă pentru orice teolog. Iată dar pe distinşii profesori ai Facultăţii ruse de teologie din Paris, întocmindu-şi un program de descindere la Atena, pentru însuşirea limbii Sf. Părinţi. Până mai zilele trecute a fost aici Prof. Antonie Kartasow, deţinătorul catedrei de Istorie Bisericească Universală, care înainte de plecare a ţinut studenţilor în teologie trei importante conferinţe, despre situaţia Bisericii Ortodoxe din Rusia pre şi post revoluţionară. Acum se află la Atena Păr. Gheorghe Florowsky, titularul catedrei de Patrologie, iar după plecarea Cucerniciei Sale, va veni Păr. Sergiu Bulgakoff.

Facultatea de teologie din Atena este pe drept cuvânt măgulită de a avea auditori atât de distinşi.

D. VEŞTEMEAN